

Yerel Yönetimlerde Güç Dengeleri: 3 Büyükşehir (İstanbul-Ankara-İzmir) Özelinde 2019–2024 Seçim Analizi

Ali Rıza Savaş¹

Cengiz Gürbüz²

Özet

2019 ve 2024 yıllarında yapılan mahalli idare seçimleri incelenmiş ve seçim sonuçları üzerinden İstanbul, Ankara ve İzmir ile ilgili; siyasal katılım, demokratik meşruiyet ve ulusal siyasete etki gibi hususlarda değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca metropol niteliğine haiz bu şehirlerde yapılan seçimlerin, büyükşehir belediye başkanı seçiminin ötesinde sonuçları olduğu vurgulanmaktadır. Bu çerçevede her üç büyükşehir belediye başkanlığı seçimi Türk siyasal hayatı açısından önemli rekabet alanları olarak görülmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde demokrasi ve meşruiyet ilişkisi, normatif teori açısından siyasal meşruiyetin unsurları, seçimlerin demokrasi içindeki yeri incelenmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde; halk egemenliği ve seçim ilkesi, siyasal temsil, siyasal katılım ve meşruiyet arasındaki bağlantı konuları detaylı bir şekilde ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde ise Türkiye’de seçim sistemi ve yerel seçimler konusu etraflıca açıklanmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde 2019 yılı İstanbul, Ankara, İzmir mahalli idare seçim sonuçları Yüksek Seçim Kurulu verileri üzerinden değerlendirilmiş, Bu çerçevede siyasal katılım, seçmen tercihleri ve seçim stratejileri ile ilgili analizler yapılmıştır. Beşinci bölümde ise 2024 yılı İstanbul, Ankara, İzmir mahalli idare seçim sonuçları ile ilgili olarak resmi seçim sonuçları çerçevesinde değerlendirmeler yapılmış olup; demokratik katılım, seçmen eğilimleri, seçim kampanyaları ve ittifak stratejileri ile ilgili analizler yapılmıştır. Çalışmanın altıncı bölümünde 2019 ve 2024 seçim sonuçları üç büyükşehir ekseninde karşılaştırılmış ve seçim sonuçları üzerinden detaylı bir analiz yapılmaya çalışılmıştır.

1 Dr. Öğr. Üyesi –Bitlis Eren Üniversitesi, ORCID: 0000-0003-0112-8033, a.savas@beu.edu.tr

2 Dr. Öğr. Üyesi –Bitlis Eren Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-2507-6824, cgurbuz@beu.edu.tr

Türk siyasal hayatında mahalli idare seçimlerinin demokratik temsil ve siyasal katılım açısından önemli bir unsur olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Özellikle İstanbul ve Ankara seçimleri ulusal siyaseti etkileme potansiyeli bakımından diğer şehirlerde yapılan yerel seçimlerin önüne geçmektedir. İstanbul'un Türkiye'deki seçmen dağılımının minyatür bir yansıması, Ankara'nın ise başkent olarak sembolik bir öneminin olması her iki şehri iktidar ve muhalefet partileri açısından önemli kılmış ve bu şehirler ciddi bir rekabet alanı olarak görülmüştür.

1. Kuramsal Çerçeve

Demokratik siyasal düzenlerin kavranmasında, meşruiyetin teorik temelleri ile vatandaşların siyasal karar alma süreçlerine katılım yöntemleri arasındaki ilişki temel bir kavramsal alan oluşturmaktadır. Siyasal iktidarın toplum tarafından kabulünü belirleyen meşruiyet, hem hukuki normlara dayanan yapısal ilkeleri hem de halkın yönetime dair algı ve değerlendirmelerini içeren sosyolojik unsurları kapsamaktadır (Pickel ve Pickel, 2024). Demokrasi ise bu iki boyutu bir araya getirerek seçimler, temsil mekanizmaları ve katılım kanalları aracılığıyla işleyen bir siyasal örgütlenme biçimi sunmaktadır. Bu bağlamda meşruiyet, demokrasi ve seçim süreçlerine ilişkin kuramsal yaklaşımların birlikte ele alınması, kavramlar arasındaki ilişkilere dair daha bütüncül ve tutarlı bir düşünsel zemin sağlar. Böylece, demokratik işleyişin temelini oluşturan bu unsurların yapısal ve teorik bağları daha net bir şekilde ortaya konulabilir.

1.1. Demokrasi ve Meşruiyet İlişkisine Teorik Bir Bakış

Demokrasi ile meşruiyet arasındaki ilişki siyasal teori içinde en çok tartışılan temel alanlardan birini oluşturmaktadır. Demokrasi, yöneticilerin seçim yoluyla belirlenmesi, iktidarın hukuki sınırlar içinde tutulması ve vatandaşların siyasal süreçlere katılımının güvence altına alınması gibi kurumsal özellikler üzerinden tanımlansa da, bu düzenin meşruiyet üretebilme kapasitesi rejimin sürdürülebilirliğini belirleyen asli unsur olmaktadır. Meşruiyet, siyasal yapının hangi normlara dayandığını ve toplumsal onayı ne derece elde edebildiğini gösterir; bu nedenle demokrasi ile meşruiyet birbirini güçlendiren ve birlikte anlam kazanan iki temel kavramsal boyut olarak değerlendirilmektedir (Buchanan, 2002: 689-719). Bu ilişki çerçevesinde demokratik kurumların yalnızca var olup olmadığına değil, söz konusu kurumların nasıl işlediğine, hangi sonuçları ortaya çıkardığına ve toplumla nasıl bir etkileşim kurduğuna birlikte bakılması gerekmektedir.

Demokratik meşruiyetin ilk boyutu, siyasal süreçlerin adil, kapsayıcı ve öngörülebilir kurallar çerçevesinde yürütülüp yürütülmediğine ilişkin

prosedürel değerlendirmelerden oluşmaktadır. Scharpf tarafından geliştirilen “girdi meşruiyeti” yaklaşımı, siyasal mekanizmaların ne ölçüde kapsayıcı biçimde işlediğini açıklamayı amaçlamakta; bu koşulların zayıflaması durumunda seçimlerin biçimsel olarak varlığını sürdürmesine rağmen meşruiyetin gerçekte aşınabildiği rekabetçi otoriter yapılar ortaya çıkmaktadır (Scharpf, 1999: 6-8). Seçim dönemlerinde ortaya çıkan medya erişimindeki dengesizlikler, kampanya kaynaklarının eşitsiz biçimde dağılması ve kamu imkânlarının iktidar lehine kullanılabilmesi, siyasal rekabetin adil koşullar altında yürütülmesini güçleştirerek prosedürel meşruiyetin zayıflamasına yol açmaktadır. Prosedürel meşruiyetin tesis edilebilmesi, yalnızca seçimlerin hukukî olarak gerçekleştirilmekte olmasına değil, vatandaşların karar alma süreçlerine gerçek ve etkili biçimde katılabilmelerine bağlı bulunmakta; bu nedenle katılım kanallarına eşit erişimin sağlanması, örgütlenme özgürlüğünün korunması, siyasal rekabetin engellenmemesi, yargının bağımsız biçimde çalışması ve medya çoğulculuğunun güvence altına alınması temel bir gereklilik oluşturmaktadır (Christensen vd., 2023: 374–381).

Demokratik meşruiyetin ikinci boyutu olan çıktı meşruiyeti ise, siyasal düzenin topluma sağlamakta olduğu somut sonuçların (ekonomik istikrar, kamu hizmetlerinin niteliği, devlet kapasitesinin etkinliği, sosyal adaletin gözetilmesi ve eşitsizliklerin düşük düzeyde tutulması) toplumsal değerlendirme üzerindeki belirleyici etkisine işaret etmektedir. Ampirik çalışmalar, özellikle siyasal ve sosyoekonomik eşitsizliklerin arttığı bağlamlarda demokratik meşruiyet algısının hızla zayıflamakta olduğunu göstermekte ve çıktı meşruiyetinin prosedürel meşruiyetle birlikte ele alınmasının zorunluluğunu ortaya koymaktadır (Christensen vd., 2023: 381–385). Bu nedenle demokratik rejimler, yalnızca normatif ilkeleri bakımından değil, aynı zamanda toplumun günlük yaşamına yansıyan performansları üzerinden de değerlendirilmektedir. Dolayısıyla demokrasinin toplumdaki meşruiyeti, yalnızca “nasıl yönetildiğiyle” değil, aynı zamanda “ne ürettiğiyle” yakından ilişkilendirilmektedir.

Meşruiyetin üçüncü boyutu, siyasal düzenin toplumsal iletişim süreçleri üzerinden nasıl kurulduğunu açıklamaktadır. Habermas’ın (1996: 356-364) iletişimsel eylem kuramından hareket eden bu yaklaşım, meşruiyetin yalnızca hukukî normlardan ya da yönetsel performanstan değil, vatandaşların kamusal tartışmalara özgürce katılabilmeye imkânından beslendiğini ileri sürmektedir. Farklı görüşlerin eşit biçimde ifade edilebildiği, medya özgürlüğünün ve çoğulculuğunun korunduğu, sivil toplumun siyasal sürece erişiminin açık olduğu bir kamusal alan, demokratik meşruiyetin temel koşullarını oluşturmaktadır. Bu nedenle meşruiyet, yalnızca seçimlerde

ortaya çıkan tercihlerle değil, siyasal kararların kamusal biçimde tartışılabilir ve gerekçelendirilebilir olmasıyla güç kazanmaktadır. İletişimsel yaklaşım, meşruiyeti durağan bir onay değil, toplumsal etkileşim ve kamusal akıl yürütme yoluyla sürekli yeniden üretilen dinamik bir süreç olarak değerlendirmektedir. Demokratik düzenin meşruiyeti de seçmen iradesine ek olarak, toplumun kendisini yöneten norm ve kararlar üzerine rasyonel biçimde tartışabilme kapasitesiyle pekişmektedir.

Demokrasi ile meşruiyet arasındaki ilişkinin prosedürel, çıktıs ve iletişimsel boyutları birlikte ele alındığında, siyasal sistemlerin toplum tarafından hangi ölçütlerle değerlendirildiği daha açık biçimde anlaşılmaktadır. Bu çok boyutlu yaklaşım, özellikle yerel yönetimler bakımından belirgin bir önem taşımaktadır; çünkü yerel düzeyde meşruiyet, hem vatandaş katılımının daha doğrudan deneyimlenmesi hem de kamu hizmetlerinin gündelik yaşamla yakın temas içinde olması nedeniyle daha görünür biçimde oluşmaktadır. Bu nedenle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyükşehirlerde 2019–2024 döneminde ortaya çıkan siyasal güç dengelerinin, rekabet koşulları, yönetim performansı ve kamusal iletişim süreçleri açısından değerlendirilmesi, yerel seçimlerin hangi meşruiyet zemininde biçimlendiğini anlamak açısından önem taşımaktadır.

1.2. Normatif Teoride Siyasal Meşruiyetin Unsurları

Siyasal meşruiyet, çağdaş siyaset felsefesinde hem kapsamı hem de sonuçları itibarıyla en tartışmalı kavramlardan biri olmaya devam etmektedir. Meşruiyetin yalnızca bir siyasal düzenin fiilen kabul edilmesi ya da toplumsal istikrarı koruma kapasitesine indirgenemeyeceği, aynı zamanda siyasal otoritenin hangi koşullar altında haklı bir biçimde itaat talep edebileceğine ilişkin normatif bir değerlendirmeyi zorunlu kıldığı belirtilmektedir. Bu nedenle normatif çerçevede meşruiyet, siyasal gücün hangi ahlaki temellere dayandığını ve bu temellerin otoriteyi nasıl gerekçelendirdiğini açıklamaya odaklanmaktadır. Meşruiyetin kaynaklarını, sınırlarını ve zorunlu gerekçelerini anlamaya yönelik tartışmalarda Rawls'un kamusal akıl yaklaşımları, Habermas'ın iletişimsel eylem modeli, Raz'ın hizmet anlayışı, Beetham'ın üç boyutlu meşruiyet kuramı ile Simmons ve Christiano'nun siyasal yükümlülük ve demokratik otorite konularındaki değerlendirmeleri temel teorik zeminlerden bazılarını oluşturmaktadır.

Normatif meşruiyetin ilk unsuru, siyasal otoritenin ahlaki açıdan savunulabilir bir gerekçeye dayanması gerekliliğidir. Beetham (1991: 15-18), meşruiyetin temelde “kuralların meşru olması”, “otoritenin kurallara uygun hareket etmesi” ve “yönetenlerin toplumdaki onay görmesi” olmak

üzere üç normatif bileşene sahip olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşım, meşruiyetin yalnızca toplumsal kabul değil, aynı zamanda ahlaki normlara dayanması gerektiğini vurgulamaktadır. Raz (1986: 53-57), meşruiyeti “hizmet anlayışı” bağlamında değerlendirerek otoritenin, bireylerin kendi amaçlarına ulaşmalarını kolaylaştırdığı ölçüde haklı kabul edilmesi gerektiği vurgulamaktadır. Bu nedenle devletin rasyonel eylem kapasitesini artırması meşruiyetin bir koşulu olarak görülmektedir. Simmons (2001: 67-68) ise siyasal yükümlülüğün etik bir temele dayanması gerektiğini, aksi halde otoritenin meşru bir otorite olmaktan çıkıp yalnızca zorlayıcı bir güç hâline geleceğini ileri sürerek bu tartışmaya katkı sunmaktadır.

Normatif meşruiyet tartışmalarında rıza, özellikle liberal siyaset felsefesinde meşruiyetin temel belirleyicilerinden biri olarak kabul edilir. Klasik toplum sözleşmesi teorileri meşruiyeti bireylerin açık ya da varsayılan rızasına dayandırırken, güncel yaklaşımlar rıza kavramını hem etik hem de kurumsal açıdan yeniden yorumlamıştır. Rawls (2017: 120-132), rızayı “cehalet perdesi” kavramı üzerinden yeniden teorize etmektedir. Ona göre bireyler, kişisel çıkarlarından arındırılmış koşullar altında kabul edecekleri ilkeler doğrultusunda oluşturulmuş bir siyasal sistem tarafından yönetilmeye normatif olarak rıza göstermiş sayılmaktadır. Buna karşılık Simmons (2001: 158), gerçek ve fiilî rızanın siyasal yükümlülük bakımından zorunlu olduğunu, varsayımsal rıza anlayışlarının ise otoriteyi gereğinden fazla meşrulaştırarak ahlaki sorunlara yol açtığını ileri sürmektedir. Bu nedenle rıza, normatif meşruiyet çerçevesinde otoritenin keyfi kullanımını sınırlandıran ve bireylerin siyasal yükümlülüklerinin ahlaki temelini oluşturan kritik bir unsur olarak konumlanmaktadır.

Rawls’un (2017: 112-118) siyasal liberalizm modeli, meşruiyeti adalet ilkeleriyle doğrudan bağlantılı bir kavramsal yapı olarak ele almaktadır. Bu yaklaşıma göre bir siyasal düzenin meşru kabul edilebilmesi, bireylerin temel özgürlüklerinin güvence altına alınmasına, eşit vatandaşlığın hayata geçirilmesine ve fırsat eşitliğinin kurumsal olarak sağlanmasına bağlı bulunmaktadır. Demokratik rejimlerde otoritenin meşruiyeti yalnızca güç kullanımının sınırlandırılmasına değil, aynı zamanda bu gücün adil biçimde dağıtılmasına ve temel hakların korunmasına dayanmaktadır. Habermas (1996: 107-128) benzer biçimde hukukun meşruiyetinin normatif temellerini iletişimsel rasyonalite ve hakların kurumsal güvenliği üzerinden açıklamaktadır. Ona göre meşru hukuk düzeni, bireylere yalnızca hak tanımakla kalmaz, aynı zamanda bu hakların kullanımının önündeki engelleri de ortadan kaldırır. Böylece adalet ilkesi, meşruiyetin yalnızca etik bir temel değil, aynı zamanda kurumsal bir bileşen olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Normatif teoride meşruiyetin vazgeçilmez unsurlarından biri de siyasal otoritenin kamusal olarak gerekçelendirilebilir olmasıdır. Rawls (2005: 137-140), meşru bir siyasal düzenin tüm vatandaşlara makul biçimde savunulabilir ilkelere dayanması gerektiğini savunmaktadır. Kamusal akıl ilkesine göre siyasal kararların, toplumda var olan farklı ahlaki ve dini görüşlerden bağımsız şekilde herkesin ortak akıl yürütmesine hitap edebilmesi gerekmektedir. Habermas'ın (1996: 107-110) iletişimsel meşruiyet teorisi, siyasal iktidarın gerekçelendirilmesinin demokratik tartışma süreçlerine dayanması gerektiği savunmakta; bu tür bir meşruiyetin özgür, eşit ve baskıdan arındırılmış iletişim ortamlarında ortaya çıkan normlara bağlı olarak şekillendiğini belirtmektedir. Bu yaklaşım, meşruiyeti hem epistemik hem ahlaki temellere oturtmaktadır. Gaus (2011: 15-22) ise kamusal gerekçelendirmeyi çoğulculuk bağlamında ele alarak, modern toplumlarda meşruiyetin ancak bireylerin farklı değer sistemlerine rağmen paylaşabilecekleri gerekçeler aracılığıyla kurulabileceğini belirtmektedir.

Demokratik kuramda meşruiyetin yalnızca ortaya çıkan sonuçlardan değil, bu sonuçlara ulaşılırken kullanılan karar alma süreçlerinin niteliğinden beslendiği kabul edilmektedir. Bu çerçevede demokratik otoritenin meşruiyeti, tüm vatandaşların siyasal süreçlere eşit biçimde katılabilmesini zorunlu kılan eşit saygı ve eşit katılım ilkelerine dayanmaktadır (Christiano, 2008: 35-39). Siyasal düzenin meşruluğunun, vatandaşların karar alma süreçlerinde ayrım gözetilmeksizin yer alabilmesine bağlı olduğu belirtilmektedir. Demokratik meşruiyete yönelik bir diğer yaklaşım ise, karar alma süreçlerinin bilgi üretme kapasitesine odaklanmakta ve demokratik usullerin toplumların daha doğru ya da daha iyi sonuçlara ulaşmasını sağladığı için tercih edildiğini savunmaktadır (Estlund, 2008: 40-44). Bu görüş, meşruiyetin normatif temellerinin yanı sıra epistemik bir boyut taşıdığını da göstermektedir. Bu nedenle demokratik katılım ve karar alma süreçlerinin niteliği, meşruiyetin hem ön koşulu hem de güvence mekanizması olarak demokratik teori içinde merkezi bir önem taşımaktadır.

Kamu yararına ilişkin yaklaşım, normatif meşruiyetin tek başına belirleyicisi olmamakla birlikte önemli bir tamamlayıcı unsur olarak değerlendirilmektedir. Beetham'ın (1991: 15-22) yaklaşımı, otoritenin meşruiyetinin yalnızca ahlaki temele değil, aynı zamanda toplumun ortak çıkarlarını gözetme kapasitesine dayandığını vurgular. Bu nedenle etkililik, özellikle liberal-demokratik rejimlerde normatif meşruiyeti güçlendiren fakat kendi başına meşruiyetin oluşumunu garanti etmeyen bir bileşen olarak kabul edilmektedir.

Normatif meşruiyet teorisi, siyasal otoritenin hangi koşullar altında haklı bir şekilde itaat talep edebileceğini kapsamlı biçimde incelemektedir. Yapılan değerlendirmeler, meşruiyetin ahlaki gerekçelendirme, rıza, adalet, temel hakların korunması, kamusal akıl, demokratik usuller ve kamu yararından oluşan altı temel unsura dayandığını göstermektedir. Bu unsurlar, Rawls, Habermas, Raz, Simmons, Estlund, Christiano ve Gaus gibi çağdaş siyaset filozoflarının farklı normatif modelleri içerisinde teorik olarak şekillenmektedir. Bir bütün olarak ele alındığında meşruiyet, yalnızca siyasal otoritenin fiili uygulanabilirliği değil, aynı zamanda bu otoritenin bireylere karşı ahlaki açıdan savunulabilir olması anlamına gelmektedir. Bu nedenle normatif meşruiyet, modern devletlerin değerlendirilmesinde merkezi bir ölçüt olma niteliğini sürdürmektedir.

1.3. Seçimlerin Demokrasi İçindeki Yeri

Seçimler modern demokrasilerin en belirleyici kurumları arasında yer almakta ve siyasal iktidarın meşruiyet kazanmasında merkezi bir işlev üstlenmektedir. Yerel seçimler, bu işlevin en somut biçimde gözlemlendiği alanlardan biri olup, demokrasiye ilişkin süreçlerin günlük yaşamla doğrudan kesiştiği bir düzlem sunmaktadır. Özellikle büyükşehirlerde siyasal iktidar ile toplum arasındaki meşruiyet ilişkisinin hem kurumsal hem de toplumsal boyutları bu seçimler aracılığıyla görünür hâle gelmektedir. Rekabet düzeyi, siyasal seçeneklerin çeşitliliği ve oy verme davranışının oluşumuna etki eden unsurlar, demokratik kalitenin değerlendirilmesinde temel göstergeler arasında yer almaktadır (Schumpeter, 2006: 269-319; Lijphart, 2020: 31-48).

Yerel seçimler, siyasal rekabetin yalnızca ulusal düzeyde değil, yerel düzeyde de nasıl örgütlendiğini ve seçmen tercihinin hangi koşullar altında şekillendiğini analiz etmeyi mümkün kılmaktadır. Rekabetin niteliği, partilerin yerel örgütlenme kapasitesi, medya ortamının çeşitliliği ve siyasal kampanyaların serbestliği gibi unsurlar seçim sonuçlarının demokratik karakterini belirlemektedir. Bu nedenle yerel düzeyde gerçekleşen rekabet, demokrasinin kurumsallığına dair önemli göstergeler sunmaktadır (Lijphart, 2020: 143-169; Sartori, 1997: 85-104).

Temsiliyet, seçimlerin demokrasi içindeki ikinci ve tamamlayıcı işlevini oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerde temsil mekanizması yalnızca yöneticilerin belirlenmesiyle sınırlı kalmamakta; kentsel düzeyde toplumun farklı taleplerini siyasal süreçlere aktaran bir yapı sunmaktadır. Seçimlerin belirli aralıklarla tekrarlanması, yöneticilerin hesap verebilirliğini artırmakta ve iktidarın barışçıl biçimde el değiştirebilmesini sağlayarak

demokratik istikrarın korunmasına katkı sunmaktadır (Sartori, 1997: 85-104; Przeworski, 2010: 26-31). Yerel seçim süreçleri aynı zamanda siyasal katılımın en ulaşılabilir ve en kurumsallaşmış biçimlerinden birini oluşturmaktadır. Oy verme davranışı, bireylerin siyasal sisteme dâhil olma yolları içinde en yaygın olanıdır ve yerel seçimlerde katılımın motivasyon kaynakları ulusal seçimlerden farklılaşabilmektedir. Katılım oranlarının niteliği, sosyoekonomik eşitsizlikler, bilgiye erişim olanakları ve kampanya ortamının durumu gibi etkenlere bağlı olarak şekillenmekte; bu unsurlar demokratik kapsayıcılığın değerlendirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır (Lijphart, 2020: 165-168).

Yerel seçimlerin bir başka boyutu, toplumsal bölünmelerin siyasal tercihlere yansıma biçimlerini görünür hâle getirmesidir. Rokkan'ın bölünme hatları yaklaşımında işaret edildiği üzere sınıfsal, kültürel, mekânsal ve kimlik temelli ayrışmalar çoğu zaman seçim sonuçları üzerinden siyasal anlam kazanmaktadır. Büyükşehirlerin sosyolojik çeşitliliği, dönüşen merkez-çevre veya kır-kent ayrımlarının yeni biçimlerde ortaya çıkmasına yol açmakta; bu nedenle yerel seçim sonuçları toplumsal değişim dinamiklerini takip etmek açısından önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır (Rokkan, 2019: 203-230; Lijphart, 2020: 87-110).

Yerel seçimler, hem ulusal iktidar-muhalefet dengelerinin yeniden tanımlandığı hem de yerel yönetimlerin performansının seçmen gözünde değerlendirildiği bir alan olarak, demokrasinin çift yönlü işlevini açığa çıkarmaktadır. Seçmen davranışı; yerel hizmet beklentileri, kent yaşam kalitesi, ekonomik koşullar ve aday profilleri gibi unsurlardan etkilenmekte ve bu durum seçimlerin performansa dayalı bir meşruiyet üretme işlevi taşıdığını göstermektedir (Sartori, 1997: 151-165).

Seçimler, rekabetin oluşturulması, temsil mekanizmalarının işlemesi ve siyasal katılımın kurumsallaşması aracılığıyla demokrasinin hem hukuki hem de toplumsal temelini inşa eden üç asli işlevi yerine getirmektedir. Yerel seçimler ise bu işlevlerin en görünür biçimde ortaya çıktığı alanları oluşturmaktadır. Büyükşehirlerde gerçekleşen seçimlerin incelenmesi, demokratik süreçlerin nasıl işlediğine ve siyasal sistemin hangi dinamikler üzerinden şekillendiğine dair önemli değerlendirmeler yapılmasına imkân sağlamaktadır.

2. Meşruiyet Üretiminde Seçimlerin Rolü

Siyasal meşruiyet, siyasal otoritenin bireylerden haklı olarak itaat talep etme kapasitesini ifade eden normatif bir kavramdır. Weber'in (2012: 311-325) klasik sınıflandırmasından günümüze meşruiyet, hem sosyolojik algıları

hem de normatif gerekçeleri içeren geniş bir tartışma alanı hâline gelmiştir. Modern devletlerde meşruiyetin en temel kaynaklarından biri seçimlerdir. Seçimler, yalnızca siyasal iktidarın kimde olacağını belirlemez; aynı zamanda demokratik rejimin kabulünü, vatandaşların yönetime rızasını ve otoritenin ahlaki temellendirilmesini sağlayan kurumsal mekanizmalardır. Bu nedenle seçimler, hem normatif hem kurumsal hem de sosyolojik açıdan meşruiyet üretiminde merkezi bir role sahiptir.

2.1. Halk Egemenliği ve Seçim İlkesi

Halk egemenliği ilkesi, modern demokrasilerin temel normlarından biri olarak siyasal iktidarın meşruiyetini toplumun bütününe dayandırmaktadır. Bu ilkeye göre egemenlik, herhangi bir kişi, zümre veya kurumsal yapı adına değil, yalnızca halk adına ve halkın belirlediği usullerle kullanılabilir. Türk kamu hukukunda halk egemenliği, hem anayasal üstünlük hem de demokratik temsil mekanizmaları aracılığıyla kurumsallaşmıştır. Siyasal iktidarın meşruiyetinin kaynağının halk olduğu Anayasa'nın başlangıç hükümleri ve ilgili maddeleriyle açık şekilde ifade edilmektedir (Gözler, 2021: 140-150). Bu nedenle halk egemenliği, yalnızca soyut bir anayasal ilke değil, siyasal düzenin bütününe yön veren kurucu bir çerçeve niteliği taşımaktadır.

Halk egemenliği ilkesinin siyasal sistemde işlev kazanmasını sağlayan temel araç seçim ilkesidir. Seçimler, halkın yönetenleri belirleme, yetkilendirme ve gerektiğinde değiştirme kapasitesini görünür hâle getirmekte; temsili demokrasinin işlerliği ise seçimlerin düzenli, rekabetçi, özgür ve adil koşullarda gerçekleştirilmesine bağlı olarak sürdürülebilir. Seçim ilkesinin bu niteliği, siyasal iktidarın meşruiyetinin periyodik olarak yenilenmesine ve iktidarın sürekli biçimde halkın denetimine açık kalmasına katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede seçimler, halk egemenliğinin kurumsal ifadesi niteliği taşımakta ve demokratik sistemin hem istikrarını hem de sürekliliğini güvence altına almaktadır (Özbudun, 2015: 78-122).

Demokratik meşruiyetin toplumsal yönü, halk egemenliği ile seçim ilkesi arasındaki bağlantıyı daha görünür kılmaktadır. Halk egemenliğinin gerçek anlamda işleyebilmesi, vatandaşların siyasal karar alma süreçlerine özgür biçimde katılabilmesini ve bu katılımın kararların oluşumunda etkili olmasını gerektirmektedir. Siyasal toplumsallaşmanın bu kapsamda eşitlikçi, kapsayıcı ve baskıdan uzak bir ortamda gerçekleşmesi gerektiği, seçim süreçlerinin de aynı koşulları taşıdığı ölçüde halk egemenliğinin güç kazandığı ifade edilmektedir (Kapani, 2007: 77-79). Bu nedenle seçim ilkesi, halkın ortak

iradesinin sağlıklı biçimde oluşmasını sağlayan temel bir siyasal iletişim ve meşruiyet mekanizması olarak işlev görmektedir.

Seçim ilkesinin bir diğer etkisi hesap verebilirliğin kurumsallaştırılmasıdır. Siyasal iktidarın halk tarafından belirli aralıklarla denetlenebilmesi, demokratik rejimlerde istikrarın ve meşruiyetin en önemli güvencelerinden birini oluşturmaktadır. Bu işlev sayesinde iktidarın el değiştirmesi barışçıl yollarla mümkün kılınmakta ve siyasal süreçler demokratik bir çevrim içinde sürdürülebilmektedir. Bu özellik, seçim ilkesinin halk egemenliğinin sürekliliğini sağlayan asli unsurlardan biri olduğunu göstermektedir (Kapani: 2007:150-153).

Seçim ilkesi aynı zamanda halk egemenliğinin toplumsal ve katılımcı boyutunu belirginleştirmektedir. Seçmenlerin seçim süreçlerine katılım düzeyi, siyasal tercihlerdeki çeşitlilik ve oy verme davranışının arka planındaki motivasyonlar, halk egemenliğinin pratikte ne ölçüde karşılık bulduğunu ortaya koymaktadır. Siyasal katılımın niteliğinin demokratik meşruiyet açısından belirleyici olduğu ve seçimlerin bu katılımın en kurumsal biçimini oluşturduğu ifade edilmektedir (Dahl, 1998:100-102). Bu nedenle seçim ilkesi, halk egemenliğinin hukuki yönünün yanı sıra toplumsal işleyişini de somutlaştırmaktadır.

Halk egemenliğinin seçim ilkesiyle birleşen yapısı, özellikle yerel yönetimler bağlamında daha açık biçimde izlenebilmektedir. Yerel seçimlerde seçmen davranışının hizmet beklentileri, aday profilleri, kent kimliği, sınıfsal ve mekânsal tercihler gibi çok katmanlı unsurlarla şekillenmesi, halk egemenliğinin yerel düzeyde farklı biçimlerde işlediğini göstermektedir. Temsil ve katılım arasındaki dengeye ilişkin değerlendirmeler, yerel seçimlerin halk egemenliğinin kurumsal tezahürlerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumsal bölünmelerin seçim davranışı üzerindeki etkisini açıklayan yaklaşımlar da yerel seçimlerin halk egemenliğinin yerel düzeydeki dinamiklerini anlamak açısından kritik bir alan olduğunu göstermektedir (Lijphart, 1997: 1-2).

2.2. Siyasal Temsil

Siyasal temsil, modern demokrasilerde halk egemenliğinin kurumsal düzeyde somutlaşmasını sağlayan temel mekanizmalar arasında yer almaktadır. Geniş nüfuslu toplumlarda vatandaşların doğrudan karar alma süreçlerine katılmaları mümkün olmadığından, siyasal iradenin seçilmiş temsilciler aracılığıyla yönetime aktarılması zorunlu hale gelmektedir. Bu bağlamda temsil ilişkisi, yalnızca yetki devrinden ibaret olmayıp, siyasal

topluluğun ortak iradesinin yönetime bağlanmasını güvence altına alan kurumsal bir işlev üstlenmektedir (Demir ve Özdemir: 2024: 494-499).

Siyasal temsilin demokratik niteliği, seçim süreçlerinin rekabetçi, eşitlikçi ve çoğulcu bir zeminde yürütülmesine bağlı olarak şekillenmektedir. Temsil mekanizmasının meşruiyet üretebilmesi, vatandaşların siyasal süreçlere özgürce katılabilesine ve bu katılımın seçim sonuçları üzerinde gerçek bir etki yaratabilmesine dayanmaktadır. Siyasal katılım düzeyi, demokratik temsilin yalnızca seçimlerin düzenli aralıklarla yapılmasıyla sınırlı olmadığını; bu seçimlerin adil, şeffaf ve rekabetçi koşullarda gerçekleşmesi gerektiğini göstermektedir (Kılınç, 2017: 98). Siyasal katılımın zayıfladığı ya da seçim süreçlerinin eşitsizlik ve rekabetsizlik ürettiği durumlarda temsil mekanizmasının meşruiyet kapasitesi daralmakta, temsil edilenlerle temsilciler arasındaki bağ zayıflamakta ve demokratik niteliğin aşınması yönünde bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle demokratik temsil, yalnızca seçimlerin yapılmasını değil, seçmen iradesini gerçek anlamda yansıtacak kurumsal ve siyasal güvencelerin oluşturulmasını gerektirmektedir (Habermas, 1975:68)

Siyasal temsil, oyların yönetime aktarılmasının ötesinde, toplumsal yapıdaki ekonomik, kültürel ve mekânsal farklılıkların siyasal sistemde nasıl karşılık bulduğunu belirleyen kurumsal bir filtre işlevi görmektedir. Toplumsal yarılımların siyasal tercihlere nasıl yansıdığını açıklayan bölünme hatları yaklaşımı, temsil sistemlerinin bu farklılıkları siyasal düzleme taşıma kapasitesine sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Rokkan, 2019: 62). Türkiye üzerine yapılan ampirik çalışmalar, toplumsal tabanın sosyo-ekonomik ve kültürel çizgiler boyunca giderek daha fazla farklılaştığını ve bu parçalı yapının siyasal temsil ilişkileri üzerinde doğrudan etkide bulunduğunu göstermektedir. Çukurçayır ve Gökçe'nin Konya araştırması, siyasal partilere üyeliğin son derece düşük kaldığını, kurumsal güvenin zayıf olduğunu ve yurttaşların önemli bir kısmının siyasal süreçlerden uzak durduğunu ortaya koymaktadır (Çukurçayır ve Gökçe, 2006: 139-142). Bu bulgular, toplumsal yapının heterojenleşmesinin yalnızca siyasal tercihleri değil, temsilciler ile temsil edilenler arasındaki kurumsal ilişkinin niteliğini de belirgin biçimde dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır.

Türkiye'de siyasal temsil mekanizmasının niteliğini belirleyen bir diğer temel unsur, siyasal rekabetin niteliği ve meşruiyetin kurumsal düzeyde tam olarak yerleşememesidir. Kalaycıoğlu'nun ifade ettiği gibi, Türkiye'de siyasal aktörler arasındaki rekabet çoğu zaman "sıfır toplamı oyun" anlayışıyla yürütülmekte; seçimleri kaybetmenin politik ve kurumsal maliyetinin yüksek görülmesi temsil mekanizmasını kırılğanlaştırmaktadır. Bu durum, temsil ilişkilerinde uzlaşmaya dayalı bir siyasal kültürün gelişimini engellemekte

ve siyasal partiler arasındaki meşruiyet tartışmalarının süreklileşmesine yol açmaktadır. Siyasal seçkinler arasında demokratik oyunun kuralları konusunda ortak bir kabullenişin bulunmaması, temsilin kurumsal işleyişini zayıflatmakta ve temsil edilenlerle temsilciler arasındaki güven bağını aşındırmaktadır. Bu bağlam, Türkiye’de siyasal temsilin yalnızca seçim sistemi tartışmalarıyla değil, aynı zamanda meşruiyet, rekabet kültürü ve kurumsal uzlaşma eksikliğiyle iç içe biçimde şekillendiğini göstermektedir (Kalaycıoğlu, 2000: 286-288).

Türkiye’de uygulanan seçim barajının temsilde adalet üzerinde doğrudan belirleyici etkiler yarattığı, yapılan akademik incelemelerde açık biçimde ortaya konmaktadır. Yüksek ülke barajı, parlamentoda temsil edilebilecek parti sayısını azaltarak temsilde adalet ilkesini zayıflatan dışlayıcı bir mekanizma niteliği taşımaktadır. Barajın küçük partilerin parlamentoya erişimini kısıtlaması, oyların sandalye dağılımına orantısız biçimde yansımaya neden olmakta ve temsil sisteminde yapısal sapmalar ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca barajın seçmen davranışını çarpıtarak seçmenleri asli tercihlerinden uzaklaştırdığı, barajı aşma ihtimali yüksek partilere yönelmeye zorladığı; bu durumun da temsilde adalet ilkesini zayıflatan aşırı temsil ve eksik temsil eğilimlerine yol açtığı belirtilmektedir. Tüm bu bulgular, yüksek seçim barajının Türkiye’de temsil mekanizmaları üzerinde sistematik bir orantısızlık yarattığını ve siyasal temsilin meşruiyet zemini üzerinde baskı oluşturduğunu göstermektedir (Ormanoğlu, 2020:391).

Siyasal temsilin niteliğini belirleyen seçim sistemi tercihlerinin, Türkiye’de parti yapılarının şekillenmesi, siyasal rekabetin çerçevesi ve meşruiyet üretimi üzerinde doğrudan etkiler yarattığı görülmektedir. Temsilde adalet ile yönetimde istikrar arasındaki ilişkinin seçim sistemi tasarımından bağımsız düşünülemeyeceği; kullanılan yöntemlerin siyasal çoğulculuğun karar alma organlarına yansıma biçimini doğrudan belirlediği ifade edilmektedir (Tuncer, 2006: 168). Nispi temsilin d’Hondt yöntemiyle uygulanması, seçim çevresi büyüklükleri ve baraj mekanizmaları, Türkiye’de oyların parlamentoya aktarılma oranını ve temsilde adalet düzeyini etkileyen başlıca kurumsal unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle seçim sistemi, teknik bir düzenleme olmanın ötesine geçerek siyasal alanın rekabet yapısını, parti sisteminin parçalanma veya yoğunlaşma eğilimlerini ve seçmen iradesinin kurumsal düzeydeki karşılığını belirleyen kurucu bir unsur niteliği taşımaktadır (Ormanoğlu, 2020: 389–391).

Siyasal temsil, siyasal topluluğun bütünlüğünün yeniden üretildiği kurumsal bir alan olarak işlev görmekte ve bu yönüyle yalnızca yetki devrini değil, ortak bir siyasal varlığın sürdürülmesini de kapsamaktadır.

Temsil mekanizması, vatandaşların taleplerinin siyasal sisteme aktarılmasını sağlayarak demokratik düzenin toplumsal ve kurumsal temellerine derinlik kazandırmakta; temsil ilişkilerinin niteliği ise siyasal sistemin meşruiyetinin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Türkiye’de siyasal temsil, toplumsal dinamikler ile kurumsal düzenlemelerin etkileşimi içinde biçimlenmekte olup seçmen ile temsilci arasındaki ilişkinin tarzı ve yoğunluğu, temsil kalitesinin en temel göstergesi olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle siyasal temsil, demokratik rejimlerde katılım, meşruiyet ve vatandaşlık bağlarını bütünleştiren bir kategori olarak ele alınmakta ve siyasal sistemin işleyişine ilişkin temel bir kavramsal eksen sunmaktadır (Kalaycıoğlu, 2000: 268–284; Turan, 2000: 360).

Sonuç olarak, Türkiye’de siyasal temsil mekanizmalarının halk egemenliğinin kurumsal düzeyde hayata geçirilmesinde belirleyici bir rol üstlenmekte olduğu görülmektedir. Toplumsal yapının giderek heterojenleşmesi, seçim sistemi tercihleri ve yüksek baraj uygulaması, temsil ilişkilerinin hem meşruiyet hem de katılım boyutunda önemli kırılğanlıklar üretmekte; seçmen ile temsilci arasındaki bağın güçlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu çerçevede, temsilde adalet ilkesini gözeten, siyasal çoğulculuğu karar alma süreçlerine yansıtabilen ve vatandaşların kurumsal kanallar üzerinden siyasal sürece dâhil olmasını teşvik eden bir temsil düzeninin, Türkiye’de demokratik rejimin derinleşmesi bakımından vazgeçilmez bir gereklilik olarak ortaya çıkmakta olduğu kabul edilmektedir.

2.3. Siyasal Katılım ve Meşruiyet Arasındaki Bağlantı

Siyasal katılım ile siyasal meşruiyet arasındaki ilişki, çağdaş demokrasi kuramının merkezinde yer alan temel etkileşim alanlarından birini oluşturmaktadır. Siyasal katılım, en genel anlamıyla vatandaşların siyasal karar alma süreçleri üzerinde etkide bulunmaya yönelik gönüllü faaliyetlerinin bütünüdür; oy verme, parti üyeliği, seçim kampanyalarına dâhil olma, dilekçe verme, protestolara katılma ve sivil toplum etkinliklerine iştirak etme gibi pratikler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu geniş katılım tanımı, katılımın yalnızca seçim gününde sandığa gitmekten ibaret olmadığını; bireyin siyasal süreçlerle kurduğu sürekli etkileşimin bir parçası olduğunu göstermektedir. Siyasal katılım, bir yönüyle bireyin siyasal sisteme bağlanması ve demokratik değerleri içselleştirmesini sağlayan bir siyasal sosyalleşme süreci olarak görülmekte; diğer yönüyle yöneten–yönetilen ilişkisinin sürekliliğini ve dinamizmini sağlayan bir denetim mekanizması işlevi görmektedir (Duran, 2005: 3-5). Yerel düzeyde gerçekleştirilen katılım biçimlerinin de bu çerçevede siyasal meşruiyet açısından güçlendirici bir rol üstlendiği, yurttaşların yalnızca seçim gününde değil, gündelik

yaşam pratikleri içinde siyasal süreçleri etkileme arzusuyla hareket ettikleri görülmektedir. Bu nedenle siyasal katılım, demokratik sistemlerde yalnızca yönetsel süreçlere dâhil olmanın ötesinde, siyasal iktidar üzerinde sürekli bir etki kurma kapasitesinin gündelik hayata yayıldığı çok katmanlı bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Çukurçayırve Gökçe, 2008: 127–133). Bu katılım biçimlerinin siyasal düzen üzerindeki etkisini anlamlandırmak için kavramın tamamlayıcı boyutu olan siyasal meşruiyetin nasıl oluştuğunu açıklamak gerekmektedir.

Siyasal meşruiyet, siyasal iktidarın ve alınan kararların toplum tarafından “haklı” ve “uyulmaya değer” görülmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle iktidarın yalnızca zor kullanma kapasitesine değil, yönetilenlerin rızasına dayanması gerekmektedir (Gönenç, 2001: 133). Meşruiyet, hukuki geçerliliğin ötesine geçerek iktidarın toplum nezdindeki kabul düzeyini belirleyen sosyolojik bir olgu niteliği taşımaktadır. Normatif açıdan meşruiyet, hukuka uygunluk, temel hakların korunması ve adalet ilkelerine bağlılığın sağlanmasını gerektirmektedir (Beetham, 1991: 16–18). Sosyolojik açıdan ise vatandaşların yönetenlerin yönetme hakkını tanıması ve bu rızanın devamlılığı belirleyici olmaktadır (Gönenç, 2001: 134). Siyasal düzenin meşruiyeti yalnızca kuruluş anındaki başlangıç rızasına değil, iktidarın zaman içerisindeki performansına, devlet ile toplum arasındaki ilişkinin niteliğine ve bu ilişkinin ürettiği kabul düzeyine bağlı olarak yeniden şekillenmektedir (Lipset, 1959: 77). Demokratik rejimlerde meşruiyetin sürekliliği; siyasal katılım kanallarının işlerliği ve toplumun yönetime ilişkin değerlendirmeleri üzerinden anlam kazanmaktadır. Meşruiyetin yalnızca normatif temellere değil, toplumsal güven ve destek düzeyine dayandığı dikkate alındığında siyasal katılımın bu çerçevedeki konumu daha görünür hâle gelmektedir.

Siyasal katılımın meşruiyeti güçlendiren ilk boyutu, vatandaşların siyasal sürece dâhil olmalarının siyasal sisteme yönelik güveni artırmasıdır. Easton’ın (1965: 273) “siyasal destek” yaklaşımı, rejime yönelik uzun vadeli bağlılığın siyasal istikrar açısından belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçeveye paralel biçimde Dalton’ın karşılaştırmalı bulguları, siyasal güven düzeyi yüksek toplumlarda seçimlere ve konvansiyonel siyasal etkinliklere katılımın belirgin biçimde arttığını göstermektedir (Dalton, 2007: 171–172). Franklin’ın seçmen davranışı üzerine yaptığı çalışma da düşük katılımın demokratik rejimlerde siyasal güvenin aşınmasını hızlandırdığını ve bu durumun meşruiyet sorunlarına yol açabildiğini ortaya koymaktadır (Franklin, 2002: 151–152). Bu nedenle siyasal güvenin meşruiyeti desteklemesi kadar, katılımın eşitlikçi biçimde dağılması da meşruiyetin toplumsal temelinin korunması açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Siyasal katılım ile meşruiyet arasındaki ilişkinin önemli bir boyutu, katılımın siyasal eşitlik ve kapsayıcılıkla doğrudan bağlantılı olmasıdır. Dahl'ın poliarki modelinde katılım, demokratik bir sistemin temel koşullarından biri olarak ele alınmakta; geniş ve etkili katılımın ancak siyasal eşitlik ilkesinin sağlandığı ortamlarda mümkün olabileceği vurgulanmaktadır (Dahl, 1971: 3–10). Katılımın toplumsal tabana dengeli biçimde yayıldığı durumlarda demokratik rızanın güçlendiğini gösteren Kalaycıoğlu ise, Türkiye örneğinde seçmen katılımının yükseldiği dönemlerde yönetime duyulan kabulün genişlediğini; buna karşılık katılımın belirli toplumsal gruplar arasında dengesizleştiği dönemlerde meşruiyet algısının daraldığını ortaya koymaktadır (Kalaycıoğlu, 2007: 89–90). Siyasal eşitliğin zayıfladığı ve katılımın toplumsal kesimler arasında dengesizleştiği durumlarda siyasal süreçlere erişim daralmakta; bu daralma meşruiyet algısının toplumsal temellerini zayıflatmaktadır. Bu karşılıklı etkileşim, demokratik rejimlerde katılım–meşruiyet ilişkisinin neden kırılğan bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Siyasal eşitliğin sağlanmasıyla genişleyen katılım alanı, özellikle seçim süreçlerinde meşruiyetin en görünür biçimde üretildiği mekanizmalara dönüşmektedir.

Seçimlere katılım, meşruiyet ilişkisinin doğrudan gözlenebildiği alanlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de seçimlere katılım düzeyinin tarihsel olarak yüksek seyretmesi, siyasal sistemin geniş bir toplumsal taban tarafından desteklendiğini göstermektedir. Sayarı’nın demokratik katılımın kitle tabanını genişleten temel davranış biçimi olduğunu ve seçmenlerin oy verme yoluyla sürece dahil olmasının siyasal sistemin toplumsal kabulünü güçlendirdiğini vurguladığı üzere, seçimlere katılım meşruiyet üretiminde kritik bir rol oynamaktadır (Sayarı ve Dikici Bilgin, 2015: 17–18). Siyasal katılımın bu meşruiyet artırıcı etkisi yalnızca genel seçimlerde değil, yerel seçimler ve referandumlarda da gözlemlenmektedir. Lipset’in klasik yaklaşımı da rejimlerin yaşayabilirliği için iki temel niteliğe işaret eder: etkililik ve meşruiyet; meşruiyet ise mevcut siyasal kurumların toplum açısından en uygun modeller olduğuna dair yaygın inancı ifade eder. Lipset ayrıca siyasal sistemlerin varlığını sürdürebilmesi için etkililik ile meşruiyetin birlikte bulunması gerektiğini vurgular (Lipset, 1959:79-83). Bu çerçevede yüksek seçim katılımı, yöneticilerin yetki zeminini geniş bir toplumsal rızaya dayandırarak siyasal düzenin meşruiyetini pekiştiren bir dinamik oluşturmaktadır. Katılımın meşruiyet üretimindeki bu merkezi rolü, siyasal kültürün yapısı tarafından daha da belirgin hâle gelmektedir.

Katılım ile meşruiyet arasındaki bağlantının üçüncü boyutu, siyasal kültürün toplumsal davranışları ve siyasal tutumları şekillendirme gücü üzerinden açıklanmaktadır. Pye ve Verba’nın klasik çalışmasında

siyasal kültürün, bireylerin siyasal sisteme yönelik tutumlarını, bağlılık düzeylerini ve yönetime dair değerlendirmelerini belirleyen temel çerçeveyi oluşturduğu; açık ve katılımcı kültürlerde siyasal sürece duyulan güvenin ve meşruiyet algısının güçlendiği vurgulanmaktadır (Pye ve Verba, 1965: 8–11). Siyasal kültürün kapalı, hiyerarşik ya da katılımı sınırlayan bir nitelik taşıdığı bağlamlarda ise siyasal sürece katılımın zayıflaması, meşruiyetin toplumsal temelinin daralmasına yol açabilmektedir (Pye ve Verba, 1965: 13–15). Sarıbay'ın Türkiye örneğine ilişkin değerlendirmeleri de siyasal kültürün meşruiyet üretimindeki belirleyici rolünü ortaya koyar; özellikle seçimlerin siyasal kültür içinde merkezi bir konumda bulunması, meşruiyetin önemli ölçüde seçimlere katılım ve bu katılımın yarattığı rıza temelinde kurulduğunu göstermektedir (Sarıbay, 2000: 115–118). Ayrıca Sarıbay, siyasal kültürün yurttaşların siyasal sisteme yönelik bağlılıklarını ve yönetime dair meşruiyet algılarını doğrudan biçimlendirdiğini vurgulayarak kültürel yapının meşruiyetin sürekliliği açısından taşıdığı önemi belirtir (Sarıbay, 2000: 108–110). Bu nedenle siyasal kültürün niteliği ile katılım düzeyi birlikte değerlendirildiğinde, meşruiyetin sürekliliğini belirleyen temel unsurlar arasında kritik bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu kuramsal ve kültürel çerçeve, siyasal katılımın meşruiyet üzerindeki etkisini hem yerel hem ulusal düzeyde ampirik olarak inceleyen çalışmalarda da tutarlı biçimde doğrulanmaktadır.

Demokratik rejimlerde siyasal katılımın meşruiyet üretimindeki işlevi, hem kuramsal tartışmalar hem de ampirik bulgular tarafından desteklenen çok boyutlu bir süreçtir. Karakoç, modern demokrasilerde meşruiyetin ancak yurttaşların karar alma süreçlerine serbest ve etkin biçimde katılabilmeleriyle üretilebileceğini temellendirerek, siyasal katılımın hem siyasal tercihleri yönlendirme hem de uygulanan politikaların meşruiyet çerçevesini genişletme işlevine sahip olduğunu göstermektedir (2018: 5052–5053). Yerel düzeyde yürütülen ampirik araştırmalar bu kuramsal çerçeveyi doğrular niteliktedir. Duran'ın Tavşanlı–Kütahya araştırması, karar alma mekanizmalarına erişimin artmasının devlet ile toplum arasındaki bütünleşmeyi güçlendirdiğini ve bunun hem siyasal sisteme duyulan güveni hem de rejimin meşruiyet algısını yükselttiğini ortaya koymaktadır (2005: 1–2). Çukurçayır (2000: 27–28) benzer biçimde, yerel düzeyde katılımın özellikle belediye hizmetlerinin belirlenmesi ve denetlenmesinde yurttaş etkisini artırarak yalnızca hizmet niteliğini değil, yerel yönetimlerin meşru kabul edilme düzeyini de genişlettiğini göstermektedir. Doğanay ise siyasal katılımı demokrasi kültürünün kurucu unsurlarından biri olarak ele almakta; katılımın temsilcilerin hesap verebilirlik düzeyini yükselttiği ölçüde siyasal sistemin meşruiyetini pekiştirdiğini savunmaktadır (2025: 266–267). Bu

bulgular, siyasal katılımın meşruiyet açısından hem kurucu hem de yenileyici bir işlev taşıdığını göstermektedir. Bir yandan seçimler aracılığıyla siyasal iktidara yetki devri meşruiyetin başlangıç anını oluşturmakta; diğer yandan seçimler dışında süreklilik arz eden katılım biçimleri (parti süreçlerine katılım, sivil toplum etkinlikleri, protesto pratikleri ve istişare mekanizmaları) meşruiyetin toplumsal temellerini sürekli olarak güncellemektedir. Katılım düzeyindeki düşüşün, özellikle geniş toplumsal kesimlerin dışlandığı ya da süreçten gönüllü olarak çekildiği durumlarda, literatürde meşruiyet krizinin erken göstergesi olarak değerlendirilmesi de bu çerçeveyi güçlendirmektedir (Duran, 2005: 2; Karakoç, 2018:5052). Dolayısıyla siyasal katılımın kurumsal ve kültürel düzeylerde desteklenmesi, yalnızca demokratik standartların yükseltilmesi için değil, siyasal iktidarın ve anayasal düzenin meşruiyetinin sürdürülebilirliği açısından da zorunlu bir gereklilik taşımaktadır (Gönenç, 2001: 133–134).

Sonuç itibarıyla siyasal katılım ile siyasal meşruiyet arasında karşılıklı olarak birbirini besleyen ve demokratik sistemlerin işleyişini doğrudan belirleyen güçlü bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Katılım düzeyinin yükselmesi, siyasal iktidarın toplumsal rıza temelinin genişleterek meşruiyetin kurucu boyutunu pekiştirirken; seçim dışı katılım biçimlerinin sürekliliği meşruiyetin yenileyici niteliğini güçlendirmekte ve vatandaşların yönetime dair güvenini artırmaktadır. Buna karşılık meşruiyetin güçlenmesi, siyasal süreçlere katılım isteğini ve yurttaşların sisteme yönelik bağlılığını besleyen önemli bir geri bildirim mekanizması yaratmaktadır. Siyasal katılım bu çerçevede yalnızca demokratik bir hak değil, meşruiyetin üretildiği ve yeniden üretildiği temel bir siyasal yapı taşıdır. Bu nedenle demokratik rejimlerin sürdürülebilirliği açısından katılımı artıran kurumsal düzenlemelerin, kapsayıcı bir siyasal kültürün ve eşit erişime dayalı katılım kanallarının geliştirilmesi stratejik bir önem taşımaktadır. Siyasal meşruiyetin geniş bir toplumsal tabana yayılması ise, ancak katılımın hem kurucu hem de yenileyici mekanizmalarının güçlendirilmesiyle mümkün olabilmektedir.

3. Türkiye’de Seçim Sistemi ve Yerel Seçimler

Türkiye’de seçim sistemi, Anayasa’nın 67. maddesinde 1995 değişikliğiyle ifade edilen temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkeleri arasındaki dengeye dayanmaktadır (T.C. Anayasası, 1982, RG: 17863 Mükerrer, md. 67). Bu hüküm, seçim kanunlarına hem seçmen iradesinin Meclis’e mümkün olduğunca yansıtılmasını sağlama hem de hükümet oluşumunda istikrarı güvenceye alma görevi yüklemektedir. Literatürde, Türkiye’de uygulamaların tarihsel olarak yönetimde istikrarı önceleyen bir yönelime sahip olduğunu; bunun da temsilde adaletin daralması riskini beraberinde getirdiğini

belirtmektedir (Hakyemez, 2007: 18). Türk'ün değerlendirmesi, çok partili hayat boyunca kullanılan çoğunluk ve nispi temsil modellerinin bu iki ilkeyi farklı ağırlıklarla gözettiğini ve özellikle 1980 sonrasında benimsenen ülke barajlı d'Hondt yönteminin düşük oy oranlı partilerin temsilini sınırlayarak istikrar lehine güçlü bir kurumsal müdahale oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Türk, 2006: 96). Bu nedenle seçim sistemi, oyların sandalyelere çevrilmesini sağlayan teknik bir düzenek olmanın ötesinde, demokratik temsilin niteliğini ve siyasal meşruiyetin dayanıklılığını belirleyen kurumsal bir tercih alanı olarak önemini korumaktadır.

Türkiye'de seçim sisteminin tarihsel gelişimi, temsilde adalet-yönetimde istikrar dengesinin farklı dönemlerde nasıl kurulduğunu ortaya koymaktadır. Cumhuriyet'in ilk döneminde (1923-1946) iki dereceli çoğunluk sistemi uygulanmış; seçmenlerin önce ikinci seçmenleri, ardından ikinci seçmenlerin milletvekillerini belirlediği bu yapı, temsil adaletinden çok devlet inşası ve siyasal bütünlük hedefleri doğrultusunda tasarlanmıştır (Özbudun, 2015: 73-75). 1946'da çok partili hayata geçişle birlikte tek dereceli çoğunluk sistemine geçilmiş; ancak "açık oy-gizli sayım" uygulaması seçim güvenliğine ilişkin yoğun tartışmalar yaratmıştır. 1950-1957 dönemindeki liste usulü çoğunluk modeli en fazla oyu alan partinin tüm milletvekillerini kazanmasına olanak verdiğinden ciddi bir temsil dengesizliği üretmiş ve nispi temsil yönündeki tartışmaların hızlanmasına neden olmuştur (Alkan, 2006: 42-45).

1961 Anayasası sonrasında nispi temsil sistemine geçilmesi temsilde adaleti artırmış; ancak hükümet kurma süreçlerinde istikrarın zayıflaması yeni tartışmalar yaratmıştır. 1983 tarihli 2839 sayılı Kanun ile getirilen %10 ülke barajı, yönetimde istikrar hedefini gözetken en köklü müdahalelerden biri olmuş; küçük partilerin Meclis'e girişini sınırlayarak temsilde adalet bakımından belirgin bir sapmaya yol açmıştır (Hakyemez, 2007: 17-19). 1995 düzenlemeleri çevre barajlarını kaldırarak sınırlı bir iyileştirme sağlamış, ancak ülke barajı varlığını sürdürmüştür (Özbudun, 2015: 161). 2018'de yürürlüğe giren ittifak düzenlemesi ise barajın etkisini dolaylı olarak azaltarak temsil kapasitesini artırmış ve parti stratejilerini seçim öncesi koalisyonlar etrafında yeniden şekillendirmiştir (Çolak, 2020: 738-739). Bu tarihsel bütünlük, seçim sistemine ilişkin düzenlemelerin teknik tercihlerden ziyade demokratik temsilin niteliğini belirleyen kurumsal ve siyasal kararlar olduğunu göstermektedir.

Seçim sistemine ilişkin ilkesel çerçevenin yerel düzeydeki karşılığı, yerel yönetim organlarının seçimle oluşumunu düzenleyen anayasal hükümler üzerinden şekillenmektedir. Ulusal düzeyde tartışılan temsil-istikrar dengesi,

yerel seçim sisteminin tasarımı da benzer biçimde belirleyici bir unsur hâline gelmektedir. Anayasa'nın 127. maddesi yerel yönetim organlarının seçimle oluşturulacağını ve bu seçimlerin 67. maddede belirtilen genel seçim ilkelerine tabi olduğunu düzenlemektedir. Bu yapı, yerel seçimleri idari bir işlem alanından çıkararak yerel demokrasinin işleyişini belirleyen kurumsal bir süreç hâline getirmektedir. Belediye meclisleri ve il genel meclisleri karar ve denetim organları olarak işlev görürken, belediye başkanlarının doğrudan halk tarafından seçilmesi yerel düzeyde güçlü bir siyasal meşruiyet zemini oluşturmaktadır (Akcagündüz, 2021: 341–343; Altınel ve Özmen, 2024: 1–3).

Yerel seçimlerin tarihsel gelişimi, ulusal seçimlerdeki temsil–istikrar geriliminin yerel düzeyde de benzer biçimde yeniden üretildiğini göstermektedir. 1960 öncesi dönemde belediye meclisi seçimleri tek dereceli basit çoğunluk yöntemiyle yapılmış, bu sistem oyların önemli bölümünün temsil dışı kalmasına neden olarak temsilde adalet sorunlarını derinleştirmiştir. İl genel meclisi seçimleri ise 1946'ya kadar iki dereceli çoğunluk sistemiyle, sonrasında tek dereceli çoğunluk sistemiyle yürütülmüştür (Akbulut, 2002: 51). Bu dönemde uygulanan “listeli basit çoğunluk” modeli, en çok oyu alan listenin tüm üyeleri kazanmasına yol açtığından, yerel yönetimlerde temsil çeşitliliğini ciddi biçimde sınırlamıştır. 1960 sonrasında yürürlüğe giren 306 ve 307 sayılı yasalarla belediye meclisi seçimlerinde d'Hondt usulüne dayalı nispi temsil modeline geçilmiş, bu değişiklik oyların “daha adil ve dengeli” biçimde dağıtılmasını amaçlamıştır (Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyon Raporu, 1963: 2). Nispi temsil uygulaması 1984'e kadar sürmüştür ve yerel meclislerin siyasal çeşitliliğini artırmıştır. 1984 tarihli 2972 sayılı Kanun, yerel seçim sisteminde köklü bir dönüşüm yaratmıştır. Belediye meclisi seçimlerinde barajlı nispi temsil modeli benimsenmiş; yüzde 10 oranında kesme barajı olarak işleyen “ondabirlik barajı” ile partilerin oyları belirli bir tutar düşülerek dağıtım yapılmıştır. Bu yöntem küçük partilerin temsil olasılığını azaltmakta ve çoğu durumda birinci parti lehine sonuçlar üreterek temsilde adalet ilkesine yönelik eleştirileri güçlendirmektedir (Avaner, 2009: 41; Akcagündüz, 2021: 344). Belediye başkanlarının ise çoğunluk sistemiyle seçilmesi, yerel yürütmeye yüksek meşruiyet sağlayan bir model oluşturmaktadır.

Yerel seçim sisteminin hukuki çerçevesi, günümüzde 18.01.1984 tarihli ve 2972 sayılı *Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun* tarafından belirlenmektedir. Bu düzenleme, yerel seçimlerin türlerine göre farklı yöntemlerin uygulanmasını öngörmekte ve Türkiye'de yerel temsilin yapısal niteliğini şekillendirmektedir. Kanunun 2. maddesi uyarınca il genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri için “ondabirlik

baraj uygulamalı nispi temsil sistemi”, belediye başkanları için ise çoğunluk sistemi esas alınmaktadır (Akcagündüz, 2021: 343). Belediye meclisi seçimlerinde kullanılan nispi temsil modeli d’Hondt sistemine dayanmakla birlikte, klasik d’Hondt yönteminden önemli bir noktada ayrılmaktadır: Seçim çevresindeki toplam geçerli oyların yüzde onuna denk gelen miktar, her partinin oyundan düşülmekte ve sandalye dağılımı bu azaltılmış oylar üzerinden yapılmaktadır. Literatürde “kesme barajı” olarak adlandırılan bu yöntem, küçük partilerin temsil imkânlarını daraltmakta ve çoğu durumda birinci parti lehine sonuçlar üreterek temsilde adalet ilkesine yönelik eleştirileri güçlendirmektedir (Avaner, 2009: 41; Akcagündüz, 2021: 344).

2012 tarihli 6360 sayılı Kanun, büyükşehir belediyelerinin sınırlarını il mülki sınırına genişleterek yerel yönetim yapısında radikal bir ölçek değişimi yaratmıştır. Reformun gerekçeleri arasında hizmet bütünleşmesi ve ölçek ekonomisi hedefleri bulunsa da, temsil boyutunda ortaya çıkan sorunlar literatürde güçlü biçimde tartışılmaktadır. Kırsal yerleşimlerin belediye statüsünü kaybetmesi, büyükşehir meclislerinde nüfus ağırlıklı temsilin belirli siyasal partiler lehine asimetric sonuçlar üretmesi ve yerel katılım kanallarının daralması reformun meşruiyetini sınavan başlıca unsurlar hâline gelmiştir (Arslaner ve Yavan, 2016: 277–280; Akcagündüz, 2021: 342–343).

Türkiye’de seçim sistemi ile yerel seçim düzenlemelerinin tarihsel gelişimi, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerinin farklı dönemlerde değişen siyasal ve kurumsal koşullar doğrultusunda yeniden yapılandırıldığını göstermektedir. Çoğunluk esaslı modellerden nispi temsil sistemlerine, baraj uygulamalarından ittifak düzenlemelerine ve yerel seçim çevrelerinin ölçeğini belirleyen yasal düzenlemelere kadar uzanan bu değişimler, seçim süreçlerinin işleyişini ve temsil mekanizmalarının yapısını dönemsel olarak biçimlendirmiştir. Ulusal ve yerel düzeyde gerçekleştirilen düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, seçim sistemine ilişkin tercihlerin her dönemde kurumsal çerçevenin kapsamını, temsil yöntemlerini ve seçim çevrelerinin yapısını belirleyen temel unsurlar olduğu görülmektedir.

4. 2019 YEREL SEÇİMLERİNİN SİYASAL HARİTASI VE 3 BÜYÜKŞEHİRDE SONUÇLARIN DAĞILIMI

2019 mahalli idare seçimleri 2000’li yıllar sonrası Türk siyasal hayatında yaşanan AK Parti hegemonyasında bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Bu değerlendirmenin nedeni olarak daha çok İstanbul ve Ankara gibi nüfus ve siyasal temsil kriterleri açısından önem taşıyan iki şehirde ortaya çıkan seçim sonuçları olarak gösterilebilir. Seçim sonucunda Ankara ve İstanbul Büyükşehir belediye başkanlıkları yıllardır buralarda hâkimiyet

kurmuş olan iktidar partisinden Cumhuriyet Halk partisine geçmiştir. Bu bağlamda sadece bir yerel seçim sonucu olarak değerlendirmenin dışında ülke siyasetinin var olan dengeleri üzerinde etkide bulunduğu söylenebilir.

İstanbul'da Mart 2019 seçimlerine yönelik yapılan itirazın Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından haklı bulunması sonucu seçimin Haziran 2019 tekrarlanması söz konusu olmuştur. Seçim sonucunda İstanbul'da çok uzun bir dönemden sonra Belediye başkanlığının el değiştirdiği görülmektedir. Ankara'da yapılan seçim sonucu da İstanbul'dakine benzer şekilde gerçekleşmiş ve yerel yönetimin el değiştirmesi söz konusu olmuştur. İzmir'de ise artık geleneksel olarak ifade edebileceğimiz siyasal eğilimin devam ettiği görülmüştür. Bu çerçevede daha önce de belediye başkanlığını almış olan ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) bu kent üzerindeki siyasi ağırlığını devam ettirmiştir.

Bu çerçevede söz konusu üç büyükşehrin ikisinde 2019 seçim sonuçları sonucunda yerel yönetim değişikliği olmuştur. Türkiye'de mahalli idareler seçimlerini sadece yerel siyaset çerçevesinde değerlendirilmemesi gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda ekonominin siyaset üzerinde belirleyici olduğuna ilişkin Marksist önermeye uygun bir seçim sonucunun ortaya çıktığı söylenebilir. İstanbul ve Ankara örneklerinin iktidar ile ana muhalefet arasındaki rekabetin nasıl yeniden şekillendiğini analiz etmek açısından çerçeve sunduğu görülmektedir.

Bu kapsamda bölüm üç büyükşehir özelinde 2019 yerel seçimlerinin Büyükşehir belediye başkanlığı açısından siyasal sonuçlarını, bu seçim ekseninde seçmen davranışını ve seçim sonuçlarının ulusal siyaset üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

4.1. 2019 İstanbul Mahalli İdareler Seçim Sonuçları

2019 İstanbul Büyükşehir Belediye seçimi, 2000'li yıllarda Türk siyasal hayatında seçim öncesi ve sonuçlar bakımından en fazla tartışılan seçimlerinden bir olmuştur. Seçime 8 siyasal parti ve bağımsızların katıldığı görülmüştür. Seçim sürecinin tamamında Cumhur İttifakı ve Millet İttifakı olarak adlandırılan ittifak siyasetinin etkileri bariz bir şekilde gözlenmiştir.

Tablo 1: 2019 Mahalli İdareler Seçimi İstanbul Seçim Sonucu³

2019 İSTANBUL MAHALLİ İDARELER SEÇİM SONUCU					
TOPLAM SANDIK SAYISI	KAYITLI SEÇMEN SAYISI	OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	GEÇERSİZ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
31.186	10.560.963	8.865.072	8.549.822	315.250	% 83.94
PARTİ ADI			ALDIĞI OY SAYISI	OY ORANI	AÇIKLAMA
1	Cumhuriyet Halk Partisi		4.169.765	% 48.80	Millet İttifakı Toplam Oy
2	Adalet ve Kalkınma Partisi		4.156.036	% 48.55	Cumhur İttifakı Toplam Oy
3	Vatan Partisi		15.428	% 0.20	-
4	Saadet Partisi		103.364	% 1.20	-
5	Demokratik Sol Parti		30.884	% 0.36	-
6	Bağımsız Türkiye Partisi		27.087	% 0.31	-
7	Demokrat Parti		22.252	% 0.26	-
8	Türkiye Komünist Partisi		10.349	% 0.12	-
9	Bağımsızlar		14.657	% 0.06	-

2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimi ile ilgili Tablo 1 incelendiğinde, seçime katılımın % 83.94 gibi çok yüksek bir oranda olduğu görülmektedir. İstanbul'da kayıtlı 10 milyon üzerinde seçmenin yaklaşık dokuz milyonunun katılmış olması seçim meşruiyeti açısından çok önemli bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan seçim sonucuna göre; CHP'nin 1.550.192 oy (% 58.10), AK Parti'nin ise 1.032.359 oy (% 38.68) almış olduğu görülmüştür. Seçimin ilk iki sırası alan partiler dışındaki partilerin oy oranlarına baktığımızda; Saadet Partisi'nin % 1.13, Vatan Partisi'nin % 0.32, Demokratik Sol Parti'nin % 0.76, Bağımsız Türkiye Partisi'nin % 0.14, Türkiye Komünist Partisi'nin % 0.30, bağımsızların % 0.09 oy oranı elde ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar ışığında, İzmir'de 2019 mahalli idare seçimlerinin iki eksenli bir seçim sonucu üretmiş olduğu söylenebilir.

Tablodan elde edilen veriler bize ittifak siyaseti ile ilgili de önemli bilgiler vermektedir. CHP'nin almış olduğu oy oranı Millet İttifakı'nın toplam oyu, AK Parti'nin almış olduğu oy oranı Cumhur İttifakı'nın toplam oyu olarak ifade edilebilir. Bu durum, seçmenin iki ana ittifak çerçevesinde yoğunlaştığını göstermektedir. Seçmen tercihleri Millet ve Cumhur ittifakı

3 Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan 2019 yılı mahalli idareler seçim sonuçlarına göre oluşturulmuştur.

ekseninde yoğunlaşmış olup, diğer partilerin almış oldukları oy seviyesi oldukça düşük kalmıştır. Seçimin ilk iki sırası alan partiler dışındaki partilerin oy oranlarına baktığımızda; Saadet Partisi'nin % 1.20, Vatan Partisi'nin % 0.20, Demokratik Sol Parti'nin % 0.36, Bağımsız Türkiye Partisi'nin % 0.31, Demokrat Parti'nin % 0.26, Türkiye Komünist Partisi'nin % 0.12, bağımsızların % 0.06 oy oranı elde ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar ışığında, İstanbul'da 2019 mahalli idare seçimlerinin iki eksenli bir seçim sonucu üretmiş olduğu söylenebilir.

Seçimde kullanılan geçerli oy sayısının 8.549.822, geçersiz oy sayısının 315.250 olduğu görülmektedir. Geçersiz oy sayısının oldukça yüksek olması göz önüne alındığında seçim teknikleri ve seçmen eğitim düzeyi konularında yeterli çalışma yapılmadığı izlenimi vermektedir. Özellikle seçim sonuçlarının başa baş olarak nitelendirildiği bu denli rekabetçi seçimlerde bu geçersiz oy sayısının ciddi bir önem arz edebileceği göz ardı edilmemelidir.

İstanbul 2019 mahalli idare seçimlerinin % 83.94'lük bir oranla yüksek katılımı ve rekabet düzeyi yüksek bir seçim olduğu ifade edilmelidir. Seçim sonuçlarında iki parti arasında çok yüksek rekabetin gerçekleşmiş olması ittifak siyasetinden kaynaklanmış olup, bu durum iki parti ekseninde polarize olmuş bir seçmen yapısına işaret etmektedir. Sonuçların birbirine bu kadar yakın olarak seyrettiği seçimlerde seçmen davranışındaki küçük değişimlerin siyasal sonuçlarının çok büyük olabileceği görülmektedir.

Mart 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sonuçları 2000'li yıllarda Türk Siyasal hayatı çerçevesinde çok önemli bir dönüm noktası olarak ifade edilebilirdi. Fakat 2019 Mart İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerine AK Parti tarafından yapılan itiraz Yüksek seçim kurulu tarafından haklı bulunmuş ve seçimin yenilenmesine karar verilmiştir.

23 Haziran 2019 tarihinde yapılan seçim ile ilgili olarak seçime katılan parti sayısı ile ilgili bir değişiklikten söz edilebilir. 2019 Mart seçimine 8 siyasal parti ve bağımsızlar katılmışken, 2019 Haziran seçimine 4 siyasal parti ve bağımsızların katıldığı görülmüştür.

2019 İstanbul mahalli idareler yenileme seçiminin Türkiye'de yerel düzeyde yapılan siyasal faaliyetler değerlendirildiğinde çok özel bir seçim olduğu söylenebilir. Bu durumun hem partilerin seçmen davranışlarını etkileme stratejileri hem de ittifak çalışmalarından kaynaklı olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Tablo 2: 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçimi⁴

23 HAZİRAN 2019 İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI YENİLEME SEÇİMİ					
TOPLAM SANDIK SAYISI	KAYITLI SEÇMEN SAYISI	OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	GEÇERSİZ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
31.186	10.560.963	8.925.166	8.746.566	178.600	% 84.51
PARTİ ADI			ALDIĞI OY SAYISI	OY ORANI	AÇIKLAMA
1	Cumhuriyet Halk Partisi		4.742.082	% 54.22	Millet İttifakı Toplam Oy
2	Adalet ve Kalkınma Partisi		3.936.068	% 45.00	Cumhur İttifakı Toplam Oy
3	Vatan Partisi		13.962	% 0.16	-
4	Saadet Partisi		47.832	% 0.55	-
5	Bağımsızlar		6.622	% 0.08	-

23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçimi ile ilgili olarak Tablo 2 incelendiğinde, seçime katılımın % 84.51 gibi çok yüksek bir oranda olduğu görülmektedir. İstanbul'da kayıtlı 10 milyon üzerinde seçmenin yaklaşık dokuz milyonunun katılmış olması seçim meşruiyeti açısından çok önemli bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oranın yüksek olması İstanbul halkının yerele ilişkin meselelere olan ilgisi ve motivasyonun yüksekliği ile açıklanabilir. Geçersiz oyların iptal edilen seçime göre daha düşük olması seçmenin tercihlerini önceki seçime kıyasla net biçimde ortaya koyduğunu göstermektedir.

Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan seçim sonucuna göre; CHP'nin 4.169.765 oy (% 54.22), AK Parti'nin ise 3.936.068 oy (% 45) almış olduğu görülmüştür. Her iki parti arasındaki oy farkının önceki seçimle kıyaslandığında 806 bin düzeyine çıktığı görülmektedir. Bu oy farkındaki değişim kampanya stratejilerinden kaynaklı bir seçmen eğilimi değişikliği olarak söylenebilir. Bu çerçevede İstanbul yenileme seçimleri önceki iptal edilen seçimle kıyaslandığında başa baş olarak ifade edilen rekabet durumundan uzaklaşmıştır.

Saadet Partisi ve Vatan Partisi adaylarının almış oldukları oy oranlarının % 1'in altında olması, İstanbul seçimlerinin seçmen kitlesinin iki ittifak ekseninde polarize olduğu bir durumu ifade etmektedir. Bu durum, bir önceki iptal edilen seçimde olduğu gibi ittifak siyasetinin etkisini net bir şekilde doğrulamaktadır. Seçmenlerin saadet Partisi, Vatan Partisi veya bağımsız

4 Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçimi sonuçlarına göre oluşturulmuştur.

adaylara yönelmek yerine ittifakları temsil eden partinin adaylarına oy verme eğilimi gösterdiğini görülmektedir. Seçim sonucuna göre çok uzun bir süre boyunca AK Parti’li başkanlar tarafından yönetilen İstanbul’da bir yerel yönetim değişikliği söz konusu olmuştur. Haziran 2019 İstanbul mahalli idareler seçim sonuçlarının, daha sonra yapılacak olan gerek yerel seçimlerde gerekse –İstanbul’un Türkiye’nin bir minyatürü olduğu düşüncesinden hareketle-genel seçimlerde bir referans noktası olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sonuçları 2000’li yıllarda Türk Siyasal hayatı çerçevesinde çok önemli bir dönüm noktası olarak ifade edilebilir.

4.2. 2019 Mahalli İdareler Seçimleri Ankara Seçimi Sonuçları

2019 Ankara Büyükşehir Belediye seçimini gerek Cumhuriyet İttifakı gerekse Millet İttifakı tarafından çok önem verilen rekabet alanlarından birisi olmuştur. Bu durumun sebebi Ankara’nın sembolik ve stratejik önemi olarak ifade edilebilir. Başka bir ifade ile Ankara’nın başkent olması nedeniyle; yönetim, kentsel politikalar çerçevesinde değil siyasal iktidarın temsil gücünü göstermesi ve toplumun siyasal algısı açısından da seçim çok önemli bir gösterge olarak görülmüştür. Bu nedenle 2019 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimini partiler, bir mahalli idareler seçim yarışından ziyade siyasal hayatı etkileyecek bir alan olarak ele almışlardır.

Tablo 3: 2019 Mahalli İdareler Seçimi Ankara Seçimi Sonuç Tablo⁵

2019 ANKARA MAHALLİ İDARELER SEÇİM SONUCU					
TOPLAM SANDIK SAYISI	KAYITLI SEÇMEN SAYISI	OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	GEÇERSİZ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
12.180	3.922.163	3.362.641	3.263.648	98.993	% 85.73
PARTİ ADI			ALDIĞI OY SAYISI	OY ORANI	AÇIKLAMA
1	Cumhuriyet Halk Partisi		1.662.209	% 50.93	Millî İttifakı Toplam Oy
2	Adalet ve Kalkınma Partisi		1.538.410	% 47.11	Cumhuriyet İttifakı Toplam Oy
3	Saadet Partisi		34.182	% 1.04	-
4	Bağımsız Türkiye Partisi		5.576	% 0.17	-
5	Türkiye Komünist Partisi		4.629	% 0.14	-
6	Vatan Partisi		6.238	% 0.20	-
7	Demokratik Sol Parti		9.706	% 0.29	-
8	Bağımsızlar		2.698	% 0.06	-

5 Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan 2019 yılı mahalli idareler seçim sonuçlarına göre oluşturulmuştur.

31 Mart 2019 mahalli idareler seçimi, 2000'li yıllarda Türk siyasal hayatında yerel bazda bazı kırılmaların yaşandığı bir seçimdir. İstanbul'dan sonra Ankara'daki seçim sonuçları da yalnızca yerel siyaset açısından değil, ittifak siyaseti açısından ana muhalefetin başarısını yansıtmaktadır. YSK tarafından açıklanan seçim sonuçlarına göre Cumhuriyet Halk Partisi adayı Mansur Yavaş'ın lehine net bir sonuç ortaya çıkmıştır.

YSK tarafından açıklanan Tablo 3'de verilen temel parametreler (kayıtlı seçmen, oy kullanan seçmen, geçerli/geçersiz oy, katılma oranı) seçime dönük yapılacak analiz için ana veri setini oluşturmaktadır. Tabloya göre kayıtlı seçmen sayısının kullanılan oy'a bölünmesi ile bulunan seçime katılım oranı Ankara için % 85.73 gibi yüksek bir orana karşılık gelmektedir.

Ankara'da kayıtlı 4 milyon üzerinde seçmenin yaklaşık 3.4 milyonunun katılmış olması seçim meşruiyeti açısından çok önemli bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oranın yüksek olması Ankara halkının da tıpkı İstanbul halkı gibi yerele ilişkin meselelere olan ilgisi ve motivasyonun yüksekliği ile açıklanabilir. Resmî seçim sonuçları değerlendirildiğinde yüksek katılımlı ve rekabetçi bir seçim süreci görülmektedir. Ayrıca katılım oranının bu düzeyde yüksek olması seçim meşruiyetinin güçlü bir şekilde algılandığını göstermektedir. Bunun yanında kampanya stratejilerinin ve ittifak siyasetinin seçmen nezdinde karşılık bulduğu da söylenebilir.

Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan seçim sonucuna göre; CHP'nin 1.662.209 oy (% 50.93), AK Parti'nin ise 1.538.410 oy (% 47.11) aldığı görülmüştür. Seçimin ilk iki sırası alan partiler dışındaki partilerin oy oranlarına baktığımızda; Saadet Partisi'nin % 1.04, Vatan Partisi'nin % 0.20, Demokratik Sol Parti'nin % 0.29, Bağımsız Türkiye Partisi'nin % 0.17, Türkiye Komünist Partisi'nin % 0.14, bağımsızların % 0.06 oy oranı elde ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar ışığında, Ankara'da 2019 mahalli idare seçimlerinin iki eksenli bir seçim sonucu üretmiş olduğu söylenebilir. Bu sonuca yol açan temel faktörler:

- İttifak stratejisinin sahadaki başarısı,
- Seçmenlerin Stratejik oy tercihleri

olarak ifade edilebilir.

2019 Ankara Mahallî İdareler Seçimi'ne ait sonuçlar analiz edildiğinde, iki bloklu rekabetin söz konusu olması ittifak siyasetinin etkisini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Seçmenlerin diğer partiler veya bağımsız adaylara yönelmek yerine ittifakları temsil eden partinin adaylarına oy verme eğilimi gösterdiği görülmektedir. Seçim sonucuna göre çok uzun bir süre boyunca AK Parti'li başkanlar tarafından yönetilen Ankara'da tıpkı İstanbul da olduğu

gibi bir yerel yönetim değişikliği söz konusu olmuştur. 2019 Ankara mahalli idareler seçim sonuçlarının, daha sonra yapılacak olan gerek yerel seçimlerde gerekse genel seçimlerde bir referans noktası olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda 2019 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sonuçları -İstanbul ile beraber düşünüldüğünde- 2000’li yıllarda Türk Siyasal hayatı çerçevesinde çok önemli bir kırılma noktası olarak ifade edilebilir. Bu çerçevede uluslararası ve ulusal medya da ana muhalefetin İstanbul ve Ankara’da elde ettiği seçim başarısını iktidar partisi açısından önemli bir gerileme olarak yorumlamışlardır. 2019 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi sonucunda Ankara’da 20 yıldan daha fazla bir süre sonra yerel yönetimin el değiştirmesi ekonomik koşulların ve kampanya stratejilerinin seçmenlerin oy tercihleri üzerindeki etkisinden kaynaklanmıştır.

4.3. 2019 Mahalli İdareler Seçimleri İzmir Seçim Sonuçları

2019 yılı İzmir mahalli idare seçimleri İzmir’in uzun yıllara dayanan yerleşmiş siyasal kimliği ile birlikte değerlendirilecek olup, seçmen davranışlarının dönüşümü, ittifak stratejilerinin etkisi ve yerel demokrasinin işleyişini gözlemlemek bakımından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Türk siyasal hayatında her ne kadar İstanbul ve Ankara daha stratejik şehirler olarak görülse de ideolojik konumlanma ve kimlik temsilleri açısından İzmir, iktidar ve ana muhalefet partisi tarafından önemli bir rekabet alanı olarak görülmüştür. Aynı zamanda sol siyasal gelenekle özdeşleşmiş bir şehir olmasının yanında sosyo-kültürel ve demografik açıdan taşımış olduğu çeşitlilik seçmen davranışlarının seçim sonuçları üzerinden çok katmanlı bir düzlemde değerlendirilmesine imkân vermektedir. 2019 İzmir mahalli idareler seçimlerinin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçişten sonraki ilk yerel seçim olması nedeniyle ulusal ve yerel siyaset arasındaki ilişkinin seçmen tercihleri üzerinden değerlendirilmesine imkân veren bir seçim olduğu da söylenebilir.

Tablo 4: 2019 Mahalli İdareler Seçimi İzmir Seçim Sonucu⁶

2019 İZMİR MAHALLİ İDARELER SEÇİM SONUCU					
TOPLAM SANDIK SAYISI	KAYITLI SEÇMEN SAYISI	OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	GEÇERSİZ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
10.161	3.250.780	2.740.742	2.667.297	73.445	% 84.31
PARTİ ADI			ALDIĞI OY SAYISI	OY ORANI	AÇIKLAMA
1	Cumhuriyet Halk Partisi		1.550.192	% 58.10	Millet İttifakı Toplam Oy
2	Adalet ve Kalkınma Partisi		1.032.359	% 38.68	Cumhur İttifakı Toplam Oy
3	Saadet Partisi		30.180	% 1.13	-
4	Bağımsız Türkiye Partisi		3.956	% 0.14	-
5	Türkiye Komünist Partisi		8.061	% 0.30	-
6	Vatan Partisi		7.963	% 0.32	-
7	Demokratik Sol Parti		20.509	% 0.76	-
8	Demokrat Parti		11.209	% 0.42	-
9	Bağımsızlar		2.868	% 0.09	-

31 Mart 2019 İzmir mahalli idareler seçimi, -İstanbul ve Ankara'dan sonra- yalnızca yerel siyaset açısından değil, ittifak siyaseti açısından ana muhalefetin başarısını yansıtmaktadır. YSK tarafından açıklanan seçim sonuçlarına göre Cumhuriyet Halk Partisi lehine net bir sonuç ortaya çıkmıştır.

YSK tarafından açıklanan Tablo 4'te verilen temel parametreler (kayıtlı seçmen, oy kullanan seçmen, geçerli oy, geçersiz oy, katılma oranı) seçime dönük yapılacak analiz için ana veri setini oluşturmaktadır. Tabloya göre kayıtlı seçmen sayısının kullanılan oy'a bölünmesi ile bulunan seçime katılım oranı İzmir için % 84.31 gibi yüksek bir orana karşılık gelmektedir.

İzmir'de kayıtlı 3.2 milyon üzerinde seçmenin yaklaşık 2.7 milyonunun katılmış olması seçim meşruiyeti açısından çok önemli bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oranın yüksek olması İzmir halkının da tıpkı İstanbul ve Ankara seçmeni gibi yerele ilişkin meselelere olan ilgisi ve motivasyonun yüksekliği ile açıklanabilir. Resmî seçim sonuçları değerlendirildiğinde yüksek katılım ve rekabetçi bir seçim süreci görülmektedir. Ayrıca katılım oranının bu düzeyde yüksek olması seçim meşruiyetinin güçlü bir şekilde algılandığını göstermektedir. Bunun yanında kampanya stratejilerinin ve ittifak siyasetinin

6 Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan 2019 yılı mahalli idareler seçim sonuçlarına göre oluşturulmuştur.

seçmen nezdinde karşılık bulduğu da söylenebilir. Aynı zamanda katılımın oranının yüksek olmasının, İzmir’de seçmen tercihlerinin ideolojik eksenle şekillenmesinden kaynaklı olduğu da değerlendirilebilir.

Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan seçim sonucuna göre; CHP’nin 1.550.192 oy (% 58.10), AK Parti’nin ise 1.032.359 oy (% 38.68) almış olduğu görülmüştür. Seçimin ilk iki sırası alan partiler dışındaki partilerin oy oranlarına baktığımızda; Saadet Partisi’nin % 1.13, Vatan Partisi’nin % 0.32, Demokratik Sol Parti’nin % 0.76, Bağımsız Türkiye Partisi’nin % 0.14, Türkiye Komünist Partisi’nin % 0.30, bağımsızların % 0.09 oy oranı elde ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar ışığında, İzmir’de 2019 mahalli idare seçimlerinin iki eksenli bir seçim sonucu üretmiş olduğu söylenebilir.

Seçimde kullanılan geçerli oy sayısının 2.667.297, geçersiz oy sayısının 73.445 olduğu görülmektedir. Geçersiz oy sayısının oldukça yüksek olması göz önüne alındığında seçim teknikleri ve seçmen eğitim düzeyi konularında yeterli çalışma yapılmadığı izlenimi vermektedir. Fakat geçersiz oy sayısının ilk iki parti arasındaki oy farkı dikkate alındığında seçim sonucunu belirleyici bir etkisinin olmayacağı da görülmektedir.

2019 İzmir Mahallî İdareler Seçimi’ne ait sonuçlar analiz edildiğinde, CHP’nin 1.550.192 oyla % 58.10’luk bir oy oranı, AK Parti’nin ise almış olduğu 1.032.359 oy ile % 38.68’lik oy oranı elde etmiş olduğu görülmüştür. İki bloklu rekabetin söz konusu olması ittifak siyasetinin etkisini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Seçmenlerin diğer partiler veya bağımsız adaylara yönelmek yerine ittifakları temsil eden partinin adaylarına oy verme eğilimi gösterdiği görülmektedir. Seçim sonucuna göre çok uzun bir süre boyunca Cumhuriyet Halk Partili başkanlar tarafından yönetilen İzmir’de bir yerel yönetim değişikliği söz konusu olmamıştır. Bu durumun temel nedeninin İzmir’in geleneksel olarak sol ve Laik/modernist siyasal kimliği baskın bir seçmen kitlesine sahip olması olarak ifade edilebilir. Seçmen profilinin bu şekilde olması CHP’nin İzmir’de hegemonik bir ağırlığının olmasına yol açmıştır.

Bunun yanında İzmir seçiminde ikinci parti olan AK Parti’nin almış olduğu % 38.68’lik oy oranını değerlendirdiğimizde; AK Parti’nin ana seçmen kitlesini oluşturan muhafazakâr, sağ ve milliyetçi seçmenin bir önceki seçime göre kısmen de olsa artış gösterdiği söylenmelidir. Bu durum ittifak stratejileri ve sosyolojik değişimler üzerinden açıklanabilecek bir olgu olarak ifade edilebilir.

Bu bağlamda 2019 İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimleri yalnızca ideolojik siyasal kimlik temelinde değil, aynı zamanda ittifak

stratejileri ve seçim kampanyaları üzerinden de okunabilir. Demokratik siyasal katılım oranının yüksek olması ve rekabetin, iktidar ve ana muhalefet partileri etrafında konsolide olması, mahalli idare seçimlerinin seçmen tarafından ulusal düzeyde siyasal rekabetin bir cüz'ü olarak görüldüğünü göstermektedir.

5. 2024 YEREL SEÇİMLERİNİN SİYASAL HARİTASI VE BÜYÜKŞEHİRLERDE SONUÇLARIN DAĞILIMI

2024 mahalli idare seçimleri İstanbul, Ankara ve İzmir'de 2019 seçimlerinde ortaya çıkan kırılmanın tasdik edilmesi olarak ifade edilebilecek bir sonucu ortaya çıkarmıştır. Bu değerlendirmenin temel nedeni İstanbul ve Ankara gibi nüfus ve siyasal temsil kriterleri açısından önem taşıyan iki şehirde ortaya çıkan seçim sonuçları olarak gösterilebilir. Seçim sonucunda Ankara ve İstanbul Büyükşehir belediye başkanlıkları Cumhuriyet Halk partisi hâkimiyetinde devam etmiştir. Bu seçim sonuçlarını sadece bir yerel seçim sonucu olarak değerlendirmenin dışında ülke siyasetinin var olan dengeleri üzerinde etkide bulunduğu söylenebilir.

Bu çerçevede söz konusu üç büyükşehrin tamamında 2024 seçim sonuçları sonucunda yerel yönetim değişikliği olmamıştır. Türkiye'de mahalli idareler seçimlerini sadece yerel siyaset çerçevesinde değerlendirilmemesi gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda ekonominin siyaset üzerinde belirleyici olduğuna ilişkin Marksist önermeye uygun bir seçim sonucunun ortaya çıktığı söylenebilir. İstanbul ve Ankara örneklerinin iktidar ile ana muhalefet arasındaki rekabetin nasıl yeniden şekillendiğini analiz etmek açısından çerçeve sunduğu görülmektedir. Bu kapsamda bölüm üç büyükşehir özelinde 2024 yerel seçimlerinin Büyükşehir belediye başkanlığı açısından siyasal sonuçlarını, bu seçim ekseninde seçmen davranışını ve seçim sonuçlarının ulusal siyaset üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

5.1. 2024 İstanbul Mahalli İdareler Seçim Sonuçları

2024 İstanbul Büyükşehir Belediye seçimi, seçim öncesi kampanya süreci ve sonuçlar bakımından en fazla tartışılan seçimlerinden bir olmuştur. Seçime 22 siyasal parti ve bağımsızların katıldığı görülmüştür. Seçim sürecinin tamamında Cumhuriyet İttifakı ve Millet İttifakı olarak adlandırılan ittifak siyasetinin etkileri bariz bir şekilde gözlenmiştir.

Tablo 5: 2024 Mahalli İdareler Seçimi İstanbul Seçim Sonucu⁷

2024 İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI SEÇİMİ					
TOPLAM SANDIK SAYISI	KAYITLI SEÇMEN SAYISI	OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	GEÇERSİZ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
33.273	11.314.534	8.970.377	8.667.694	302.683	% 79,28
PARTİ ADI			ALDIĞI OY SAYISI	OY ORANI	AÇIKLAMA
1	Adalet ve Kalkınma Partisi		3.431.871	% 39.59	Cumhur İttifakı Toplam Oy
2	İYİ Parti		54.241	% 0.63	
3	Memleket Partisi		14.860	% 0.17	-
4	Anavatan Partisi		2.992	% 0.03	-
5	Demokratik Sol Parti		5.273	% 0.06	-
6	Yeniden Refah Partisi		226.731	% 2.61	-
7	DEM Parti		183.827	% 2.12	-
8	Türkiye Komünist Partisi		7.408	% 0.08	-
9	ABP		2.185	% 0.02	-
10	Zafer Partisi		183.901	% 2.12	-
11	TKH		1.951	% 0.02	-
12	Bağımsız Türkiye Partisi		8.534	% 0.10	-
13	YTP		10.407	% 0.16	-
14	Cumhuriyet Halk Partisi		4.438.727	% 51.14	Millet İttifakı Toplam Oy
15	Hak-Par		8.769	% 0.11	-
16	Ocak Partisi		699	% 0.00	-
17	AB Parti		1.827	% 0.02	-
18	Millet Partisi		2.025	% 0.02	-
19	Milli Yol Partisi		1.135	% 0.01	-
20	Deva Partisi		11.417	% 0.13	-
21	Saadet Partisi		48.897	% 0.56	-
22	Vatan Partisi		4.904	% 0.05	-
23	Bağımsızlar		15.113	% 0.08	-

2024 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimi ile ilgili Tablo 5 incelendiğinde, seçime katılımın % 79.28 gibi çok yüksek bir oranda olduğu görülmektedir. İstanbul'da kayıtlı 11 milyon üzerinde seçmenin yaklaşık dokuz milyonunun katılmış olması seçim meşruiyeti açısından çok önemli bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan seçim sonucuna göre; CHP'nin 4.438.727 oy (% 51.14), AK Parti'nin ise 3.431.871 oy (% 39.59) almış olduğu görülmüştür. Partilerin oy oranlarının yüksek olmasına rağmen her

7 Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan 2024 yılı mahalli idareler seçim sonuçlarına göre oluşturulmuştur.

iki parti arasındaki oy sayısının bir milyona yakın bir düzeyde olması, ortanın üzeri düzeyde rekabetçi bir seçim olduğunu göstermektedir.

Tablodan elde edilen veriler bize ittifak siyaseti ile ilgili de önemli bilgiler vermektedir. CHP'nin almış olduğu oy oranı Millet İttifakı'nın toplam oyu, AK Parti'nin almış olduğu oy oranı Cumhur İttifakı'nın toplam oyu olarak ifade edilebilir. Bu durum, seçmenin iki ana ittifak çerçevesinde yoğunlaştığını göstermektedir. Seçmen tercihleri Millet ve Cumhur ittifakı ekseninde yoğunlaşmış olup, diğer partilerin almış oldukları oy seviyesi oldukça düşük kalmıştır.

Seçimin ilk iki sırası alan partiler dışındaki partilerin oy oranlarına baktığımızda; İYİ Partinin % 0.63, Memleket Partisi'nin % 0.17, Anavatan Partisi'nin % 0.03, Yeniden Refah Partisi'nin % 2.61, DEM Parti'nin % 2.12, ABP'nin % 0.02, Zafer Partisi'nin % 2.12, TKH'nin % 0.02, YTP'nin % 0.16, Hak-Par'ın % 0.11, Ocak Partisi'nin % 0.004, AB Partisi'nin % 0.02, Millet Partisi'nin % 0.02, Milli Yol Partisi'nin % 0.01, Deva Partisi'nin % 0.13, Saadet Partisi'nin % 1.20, Vatan Partisi'nin % 0.05, Demokratik Sol Parti'nin % 0.06, Bağımsız Türkiye Partisi'nin % 0.10, Türkiye Komünist Partisi'nin % 0.08, bağımsızların % 0.08 oy oranı elde ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar ışığında, İstanbul'da 2024 mahalli idare seçimlerinin iki eksenli bir seçim sonucu üretmiş olduğu söylenebilir.

Seçimde kullanılan geçerli oy sayısının 8.970.377, geçersiz oy sayısının 302.683 olduğu görülmektedir. Geçersiz oy sayısının oldukça yüksek olması göz önüne alındığında seçim teknikleri ve seçmen eğitim düzeyi konularında yeterli çalışma yapılmadığı izlenimi vermektedir. Bu durum seçim sonuçlarını etkileyebilecek nitelikte olmasa bile bu kadar yüksek geçersiz oy sayısının ciddi bir önem arz edebileceği göz ardı edilmemelidir.

İstanbul 2024 mahalli idare seçimlerinin % 79.28'lik bir oranla yüksek katılımı ve rekabet düzeyi olan bir seçim olduğu ifade edilmelidir. Seçim sonuçlarında iki parti arasında yüksek rekabetin gerçekleşmiş olması ittifak siyasetinden kaynaklanmış olup, bu durum iki parti ekseninde polarize olmuş bir seçmen yapısına işaret etmektedir.

2024 İstanbul mahalli idareler yenileme seçiminin Türkiye'de yerel düzeyde yapılan siyasal faaliyetler değerlendirildiğinde özel seçimlerden biri olduğu söylenebilir. Bu durumun hem seçmen davranışlarını etkileme stratejileri hem de ittifak çalışmalarından kaynaklı olarak ortaya çıktığı söylenebilir. 2024 İstanbul mahalli idareler seçim sonuçlarının, daha sonra yapılacak olan gerek yerel seçimlerde gerekse -İstanbul'un Türkiye'nin bir

minyatürü olduğu düşüncesinden hareketle- genel seçimlerde bir referans noktası olabileceği düşünülmektedir.

5.2. 2024 Mahalli İdareler Seçimleri Ankara Seçimi Sonuçları

2024 Ankara Büyükşehir Belediye seçimi Cumhuriyet İttifakı ve Millet İttifakı açısından çok önem verilen rekabet alanlarından birisi olmuştur. Daha önce değindiğimiz gibi Ankara'nın başkent olması nedeniyle yönetime sahip olma iradesinden ziyade siyasal iktidarın temsil gücünü göstermesi ve toplumun siyasal algısı bakımından çok önemli bir gösterge olarak görülmüştür. Bu durum Ankara'yı sembolik ve stratejik açıdan çok önemli bir hale getirmektedir. Bu nedenle 2024 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimini partiler bir önceki seçim gibi mahalli idareler seçiminden ziyade siyasal hayatı etkileyecek bir yarış olarak ele almışlardır.

Tablo 6: 2024 Mahalli İdareler Seçimi Ankara Seçimi Sonucu⁸

2024 ANKARA MAHALLİ İDARELER SEÇİM SONUCU					
TOPLAM SANDIK SAYISI	KAYITLI SEÇMEN SAYISI	OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	GEÇERSİZ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
13.253	4.304.874	3.417.581	3.308.097	109.484	% 79.39
PARTİ ADI			ALDIĞI OY SAYISI	OY ORANI	AÇIKLAMA
1	Adalet ve Kalkınma Partisi		1.048.111	% 31.68	Cumhuriyet İttifakı Toplam Oy
2	İYİ Parti		29.984	% 0.90	-
3	Memleket Partisi		5.380	% 0.16	-
4	Anavatan Partisi		2.485	% 0.07	-
5	Demokratik Sol Parti		1.718	% 0.05	-
6	Yeniden Refah Partisi		103.719	% 3.13	-
7	DEM Parti		26.500	% 0.80	-
8	Türkiye Komünist Partisi		4.031	% 0.12	-
9	Zafer Partisi		49.970	% 1.51	-
10	TKH		946	% 0.03	-
11	Yeniden Türkiye Partisi		3.419	% 0.14	-
12	Cumhuriyet Halk Partisi		2.001.722	% 60.43	Cumhuriyet İttifakı Toplam Oy
13	Hak-Par		3.523	% 0.12	-
14	Ocak Partisi		519	% 0.01	-
15	AB Partisi		980	% 0.02	-
16	Millet Partisi		1.709	% 0.05	-
17	Deva Partisi		5.033	% 0.15	-
18	Saadet Partisi		14.799	% 0.44	-
19	Vatan Partisi		2.062	% 0.06	-
20	Bağımsızlar		1.487	% 0.02	-

8 Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan 2024 yılı mahalli idareler seçim sonuçlarına göre oluşturulmuştur.

31 Mart 2024 mahalli idareler seçimi, Türk siyasal hayatında yerel bazda çok önem arz eden seçimlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İstanbul seçim sonucundan sonra Ankara'daki seçim sonuçları da yalnızca yerel siyaset ve ittifak stratejileri açısından ana muhalefetin başarısını yansıtmaktadır. YSK tarafından açıklanan seçim sonuçlarına göre Cumhuriyet Halk Partisi adına net bir sonuç ortaya çıkmıştır.

YSK tarafından açıklanan Tablo 6'da verilen temel parametreler (kayıtlı seçmen, oy kullanan seçmen, geçerli/geçersiz oy, katılma oranı) seçime dönük yapılacak analiz için ana veri setini oluşturmaktadır. Tabloya göre kayıtlı seçmen sayısının kullanılan oy'a bölünmesi ile bulunan seçime katılım oranı Ankara için % 79.39 gibi yüksek bir orana karşılık gelmektedir.

Ankara'da kayıtlı 4 milyon üzerinde seçmenin yaklaşık 3.4 milyonunun katılmış olması seçim meşruiyeti açısından çok önemli bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oranın yüksek olması Ankara halkının da tıpkı İstanbul halkı gibi yerele ilişkin meselelere olan ilgisi ve motivasyon yüksekliğinin devam etmesi ile açıklanabilir. Resmî seçim sonuçları değerlendirildiğinde yüksek katılımlı ve orta düzeyde rekabetin gerçekleştiği bir seçim süreci görülmektedir. Ayrıca katılım oranının bu düzeyde yüksek olması seçim meşruiyetinin güçlü bir şekilde algılandığını göstermektedir. Bunun yanında seçim sonuçlarının iki parti etrafında polarize olması kampanya stratejilerinin ve ittifak siyasetinin yine seçmen nezdinde karşılık bulması çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan seçim sonucuna göre; CHP'nin 2.001.722 oy (% 60.43), AK Parti'nin ise 1.048.111 oy (% 31.68) aldığı görülmüştür. Seçimin ilk iki sırası alan partiler dışındaki partilerin oy oranlarına baktığımızda; İYİ Parti'nin % 0.90, Memleket Partisi'nin % 0.16, Anavatan Partisi'nin % 0.07, Demokratik Sol Parti'nin % 0.05, Yeniden Refah Partisi'nin % 3.13, DEM Parti'nin % 0.80, Türkiye Komünist Partisi'nin % 0.12, Zafer Partisi'nin % 1.51, TKH'nin % 0.03, Yeniden Türkiye Partisi'nin % 0.14, Hak-Par'ın % 0.12, Ocak Partisi'nin % 0.01, AB Partisi'nin % 0.02, Millet Partisi'nin % 0.05, Deva Partisi'nin % 0.15, Saadet Partisi'nin % 0.44, Vatan Partisi'nin % 0.06, bağımsızların % 0.02 oy oranı elde ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar çerçevesinde Ankara 2024 mahalli idare seçimlerinin iki eksenli bir seçim sonucu üretmiş olduğu söylenebilir.

2024 Ankara Mahallî İdareler Seçimi'ne ait sonuçlar analiz edildiğinde, iki bloklu rekabetin söz konusu olması ittifak siyasetinin etkisini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Seçmenlerin diğer partiler veya bağımsız adaylara yönelmek yerine ittifakları temsil eden partinin adaylarına oy verme eğilimi gösterdiği görülmektedir. Seçim sonucuna göre 2019 seçiminden

itibaren Cumhuriyet Halk Partili bir başkan tarafından yönetilen Ankara’da tıpkı İstanbul da olduğu gibi bir yerel yönetim değişikliği söz konusu olmamıştır. 2024 Ankara mahalli idareler seçim sonuçlarının, daha sonra yapılacak olan gerek yerel seçimlerde gerekse genel seçimlerde bir referans noktası olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda 2024 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sonuçları Türk siyasal hayatı çerçevesinde çok önemli bir seçim olarak ifade edilebilir. Uluslararası ve ulusal medya da ana muhalefetin İstanbul ve Ankara’da elde ettiği seçim başarısını iktidar partisi açısından önemli bir gerileme olarak yorumlamışları bu durumu destekler niteliktedir. 2024 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi sonucunda yerel yönetimde devamlılığın söz konusu olması Türkiye’nin ekonomik koşulları ve kampanya stratejilerinin seçmenlerin oy tercihleri üzerindeki etkisinden kaynaklanmıştır.

5.3. 2024 Mahalli İdareler Seçimleri İzmir Seçimi Sonuçları

2024 yılı İzmir mahalli idare seçimleri yine -2019 mahalli idareler seçim sonuçlarında olduğu gibi- İzmir’in uzun yıllara dayanan yerleşmiş siyasal kimliği ile birlikte değerlendirilecektir. İzmir seçimleri bize ittifak stratejilerinin etkisi ve yerel demokrasinin işleyişini gözlemlemek bakımından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Ayrıca ideolojik konumlanma ve kimlik temsilleri açısından İzmir, iktidar ve ana muhalefet partisi tarafından önemli bir rekabet alanı olarak görülmüştür. Sol ideolojik çizgi ile özdeşleşmiş bir şehir olmasının yanında sosyo-kültürel ve demografik açıdan taşımış olduğu çeşitlilik seçmen davranışlarının seçim sonuçları üzerinden çok katmanlı bir düzlemde değerlendirilmesine imkân vermektedir.

Tablo 7: 2024 Mahalli İdareler Seçimi İzmir Seçimi Sonucu⁹

2024 İZMİR MAHALLİ İDARELER SEÇİM SONUCU					
TOPLAM SANDIK SAYISI	KAYITLI SEÇMEN SAYISI	OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	GEÇERSİZ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
10.697	3.459.970	2.734.105	2.638.524	95.581	% 79.02
PARTİ ADI			ALDIĞI OY SAYISI	OY ORANI	AÇIKLAMA
1	Adalet ve Kalkınma Partisi		977.886	% 37.06	Cumhur İttifakı Toplam Oy
2	İYİ Parti		96.116	% 3.64	
3	Memleket Partisi		8.988	% 0.34	-
4	Anavatan Partisi		1.538	% 0.05	-
5	Demokratik Sol Parti		2.625	% 0.10	-
6	Yeniden Refah Partisi		24.396	% 0.92	-
7	DEM Partisi		110.758	% 4.19	-
8	Türkiye Komünist Partisi		9.422	% 0.35	-
9	ABP		1.113	% 0.04	-
10	Zafer Partisi		66.466	% 2.51	-
11	HKP		1.587	% 0.07	-
12	TKH		1.533	% 0.05	-
13	Bağımsız Türkiye Partisi		7.174	% 0.29	-
14	Cumhuriyet Halk Partisi		1.293.470	% 48.97	Millet İttifakı Toplam Oy
15	EMEP		3.891	% 0.15	-
16	Hak-Par		1.080	% 0.04	-
17	AB Parti		1.110	% 0.04	-
18	Demokrat Parti		9.241	% 0.35	-
19	Deva Partisi		6.063	% 0.22	-
20	Saadet Partisi		9.291	% 0.35	-
21	Vatan Partisi		2.771	% 0.10	-
22	Bağımsızlar		2.005	% 0.04	-

31 Mart 2024 İzmir mahalli idareler seçimi ana muhalefetin başarısını yansıtmaktadır. YSK tarafından açıklanan seçim sonuçlarına göre Cumhuriyet Halk Partisi lehine sonuçlanmıştır.

YSK tarafından açıklanan Tablo 7'de verilen temel parametreler (kayıtlı seçmen, oy kullanan seçmen, geçerli oy, geçersiz oy, katılım oranı) seçime dönük yapılacak analiz için ana veri setini oluşturmaktadır. Tabloya göre kayıtlı seçmen sayısının kullanılan oy'a bölünmesi ile bulunan seçime katılım oranı İzmir için % 79.02 gibi yüksek bir orana karşılık gelmektedir.

İzmir'de kayıtlı 3.5 milyon üzerinde seçmenin yaklaşık 2.7 milyonunun katılmış olması seçim meşruiyeti açısından çok önemli bir veri olarak

9 Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan 2024 yılı mahalli idareler seçim sonuçlarına göre oluşturulmuştur.

karşımıza çıkmaktadır. Bu oranın yüksek olması İzmir halkının yerele ilişkin meselelere olan ilgisi ve motivasyonun yüksekliği ile açıklanabilir. Resmî seçim sonuçları değerlendirildiğinde yüksek katılımlı ve rekabetçi bir seçim süreci görülmektedir. Ayrıca katılım oranının bu düzeyde yüksek olması seçim meşruiyetinin güçlü bir şekilde algılandığını göstermektedir. Bunun yanında kampanya stratejilerinin ve ittifak siyasetinin seçmen nezdinde karşılık bulduğu da söylenebilir. Aynı zamanda katılımın oranının yüksek olmasının, İzmir’de seçmen tercihlerinin ideolojik ekseninde şekillenmesinden kaynaklı olduğu da değerlendirilebilir.

Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan seçim sonucuna göre; CHP’nin 1.293.470 oy (% 48.97), AK Parti’nin ise 977.886 oy (% 37.06) almış olduğu görülmüştür. Seçimin ilk iki sırası alan partiler dışındaki partilerin oy oranlarına baktığımızda; İYİ Parti’nin % 3.64, Memleket Partisi’nin % 0.34, Anavatan Partisi’nin % 0.05, Demokratik Sol Parti’nin % 0.10, Yeniden Refah Partisi’nin % 0.92, DEM Parti’nin % 4.19, Türkiye Komünist Partisi’nin % 0.35, ABP’nin % 0.04, Zafer Partisi’nin % 2.51, HKP’nin % 0.07, TKH’nin % 0.05, Bağımsız Türkiye Partisi’nin % 0.29, EMEP’in % 0.15, Hak-Par’ın % 0.04, AB Parti’nin % 0.04, Demokrat Parti’nin % 0.35, Deva Partisi’nin % 0.22, Saadet Partisi’nin % 0.35, Vatan Partisi’nin % 0.10, Bağımsızların % 0.04, oy oranı elde ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar ışığında, İzmir’de 2024 mahalli idare seçimlerinin iki eksenli bir seçim sonucu üretmiş olduğu söylenebilir.

Seçimde kullanılan geçerli oy sayısının 2.638.524, geçersiz oy sayısının 95.581 olduğu görülmektedir. İlk iki partinin almış oldukları oy sayıları dikkate alındığında yaklaşık 300 bin civarı oy farkı olduğu görülmektedir. Bu çerçevede geçersiz oy sayısının oldukça yüksek olması, seçim teknikleri ve seçmen eğitim düzeyi konularında yeterli çalışma yapılmadığı izlenimi vermektedir.

2024 İzmir Mahallî İdareler Seçimi’ne ait sonuçlar analiz edildiğinde, CHP’nin 1.293.470 oyla % 48.97’lik bir oy oranı, AK Parti’nin ise almış olduğu 977.886 oy ile % 37.06’lık oy oranı elde etmiş olduğu görülmüştür. İki bloklu rekabetin söz konusu olması ittifak siyasetinin etkisini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Seçmenlerin diğer partiler veya bağımsız adaylara yönelmek yerine ittifakları temsil eden partinin adaylarına oy verme eğilimi gösterdiği görülmektedir. Seçim sonucuna göre çok uzun bir süre boyunca Cumhuriyet Halk Partili başkanlar tarafından yönetilen İzmir’de bir yerel yönetim değişikliği söz konusu olmamıştır. Bu durumun temel nedeninin yine şehrin sol ve Laik/modernist siyasal kimliği baskın bir seçmen kitlesine sahip olması üzerinden okunabilir. Seçmen profilinin bu şekilde yapılanmış

olması daha önce belirtildiği gibi CHP'nin İzmir'de hegemonik bir ağırlığının olmasına neden olmaktadır.

Bunun yanında İzmir seçiminde ikinci parti olan AK Parti'nin almış olduğu % 37.06'lık oy oranını değerlendirdiğimizde; seçmen sayısının bir önceki seçime göre 200 bin civarında artmış olmasına rağmen, AK Parti'nin ana seçmen kitlesini oluşturan muhafazakâr, sağ ve milliyetçi seçmenin bir önceki seçime göre artış göstermediği söylenmelidir. Bu durum ittifak stratejileri ve sandığa gitmeyen 800 bine yakın seçmen üzerinden okunabilir.

2024 İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimleri yalnızca ideolojik siyasal kimlik temelinde değil, aynı zamanda ittifak stratejileri ve seçim kampanyaları üzerinden de okunmalıdır. Demokratik siyasal katılım oranının bir önceki seçime göre düşük olmakla beraber yinede yüksek oranda olması; seçmenin iktidar ve ana muhalefet partileri etrafında konsolide olması ve mahalli idare seçimlerinin seçmen tarafından ulusal düzeyde siyasal rekabetin bir cüz'ü olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır.

6. 2019-2024 YEREL SEÇİMLERİNİN BÜYÜKŞEHİR EKSENİNDE KARŞILAŞTIRILMASI

6.1. 2019-2024 İstanbul Mahalli İdareler Seçimleri Sonuçlarının Karşılaştırılması

İstanbul'da 2019 ve 2024 mahalli idare seçimleri Türkiye'deki siyasal atmosferi çok net bir şekilde yansıtan iki önemli seçim olarak ifade edilebilir. Bu durum İstanbul'un seçmen yapısının Türkiye'de siyasal süreçlerin adeta aynası olan bir şehir olmasından kaynaklanmaktadır. YSK tarafından seçim sonuçları değerlendirildiğinde iki seçim arasında bazı farkların olduğu görülmektedir. Yalnızca aday performansı açısından değil, aynı zamanda seçmen katılım düzeyi, İttifak Stratejileri, üçüncü partilerin etkisi ve seçmen davranışı değişimleri bakımından da dikkate değer veriler sunmaktadır.

2019 İstanbul seçimleri AK Parti tarafından yapılan itiraz sonucunda Yüksek Seçim Kurulunca iptal edilmiş ve yenileme seçimleri yapılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi adayı Ekrem İmamoğlu bu seçimde 4.7 milyon oy ve % 54.22 oy oranı ile seçimi kazanmıştır. Seçim sonuçları değerlendirildiğinde seçime katılım oranının ve ilk iki partinin oy oranlarının yüksekliği çok ciddi bir siyasi mobilizasyona işaret etmektedir. 2024 mahalli idare seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi 4.4 milyon oy ve % 51.14 oy oranı ile birinci olmuştur. AK Parti ise 3.4 milyon oy ve % 39,59 oy oranı ile ikinci sırada kalmıştır. Bu her iki sonuç çerçevesinde 2019'daki siyasal

koşullar doğrultusunda ortaya çıkan geniş muhalefet mobilizasyonunun 2024 seçimlerinde kısmen azalma gösterdiği görülmektedir.

Tablo 8: 2019-2024 Mahalli İdareler Seçimi İstanbul Seçim Sonucu Karşılaştırması¹⁰

2019-2024 İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI SEÇİMİ KARŞILAŞTIRMA											
TOPLAM SANDIK SAYISI		KAYITLI SEÇMEN SAYISI		OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI		GEÇERLİ OY SAYISI		GEÇERSİZ OY SAYISI		SEÇİME KATILMA ORANI %	
2019	2024	2019	2024	2019	2024	2019	2024	2019	2024	2019	2024
31.186	33.273	10.560.963	11.314.534	8.925.166	8.970.377	8.746.566	8.667.694	178.600	302.683	84.51	79,28
PARTİ ADI					ALDIĞI OY SAYISI		OY ORANI				
					2019	2024	2019	2024			
1	Adalet ve Kalkınma Partisi				3.936.068	3.431.871	% 45.00	% 39.59	Cumhur İttifakı Toplam Oy		
2	İYİ Parti				-	54.241	-	% 0.63			
3	Memleket Partisi				-	14.860	-	% 0.17			
4	Anavatan Partisi				-	2.992	-	% 0.03			
5	Demokratik Sol Parti				-	5.273	-	% 0.06			
6	Yeniden Refah Partisi				-	226.731	-	% 2.61			
7	DEM Parti				-	183.827	-	% 2.12			
8	Türkiye Komünist Partisi				-	7.408	-	% 0.08			
9	ABP				-	2.185	-	% 0.02			
10	Zafer Partisi				-	183.901	-	% 2.12			
11	TKH				-	1.951	-	% 0.02			
12	Bağımsız Türkiye Partisi				-	8.534	-	% 0.10			
13	YTP				-	10.407	-	% 0.16			
14	Cumhuriyet Halk Partisi				4.742.082	4.438.727	% 54.22	% 51.14	Millet İttifakı Toplam Oy		
15	Hak-Par				-	8.769	-	% 0.11			
16	Ocak Partisi				-	699	-	% 0.00			
17	AB Parti				-	1.827	-	% 0.02			
18	Millet Partisi				-	2.025	-	% 0.02			
19	Milli Yol Partisi				-	1.135	-	% 0.01			
20	Deva Partisi				-	11.417	-	% 0.13			
21	Saadet Partisi				47.832	48.897	% 0.55	% 0.56			
22	Vatan Partisi				13.962	4.904	% 0.16	% 0.05			
23	Bağımsızlar				6.622	15.113	% 0.08	% 0.08			

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2019-2024 seçimleri oy sayıları açısından karşılaştırıldığında yaklaşık 300 bin oy düşüşü yaşadığı görülmektedir. Öte yandan AK Parti'nin oy oranına bakıldığında ise 2019'a göre 500 bin civarında bir oy düşüşü söz konusudur. Dolayısıyla her iki parti cephesinde seçmen davranışının bir değişim gösterdiği söylenebilir. Bu değişimin en temel göstergesi seçmen katılım oranlarındaki düşüş olarak görülmektedir. 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçiminde siyasal

10 Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan 2019-2024 yılı mahalli idareler seçim sonuçlarına göre oluşturulmuştur.

katılım oranı % 84.51 iken 2024 mahalli idareler seçiminde siyasal katılım % 79.28'e gerileme eğilimi göstermiştir. Siyasal katılım oranlarındaki bu gerileme her iki siyasal partinin seçimde aldıkları oy oranında gerilemenin temel nedenidir. Bu durum 2019 seçimlerindeki seçmen motivasyonunun çok belirgin bir şekilde azaldığını göstermektedir. Ayrıca 2024 seçimlerinde iki büyük parti dışındaki alternatif partilere yönelen bir seçmen kitlesinin varlığı da söz konusudur.

2019 ve 2024 seçimleri değerlendirildiğinde; siyasal katılım ve oy oranları değişiminin dışında siyasal atmosfer değişikliğinin söz konusu olduğu da görülmektedir. 2019 Mart seçiminin Yüksek Seçim Kurulu tarafından iptal edilmesi, seçmen nezdinde iptal kararına yönelik bir tepki ve meşruiyet tartışması ortaya çıkarmıştır. 2024 mahalli idareler seçiminde ise siyasal ortamı daha sıcak hale getirecek herhangi bir siyasal olayın varlığı söz konusu değildir. Bu seçimde seçmen tercihleri şekillendiren ve siyasal motivasyonu artıran nedenler ekonomik faktörler, aday profilleri ve partilerin siyasal hayat içerisinde konumlandığı ideolojik pozisyon olarak ifade edilebilir. Ayrıca 2024'te CHP'nin Türkiye genelinde büyükşehirlerde güç kazanması, muhalefetin kentsel tabanının pekiştiğini göstermektedir. 2019'da seçimin yenilenmesine yönelik tepkisel oy veren bir seçmen kitlesi 2024'te aynı düzeyde hissedilmemiş, bu da oy oranlarındaki düşüşe yansımıştır.

İstanbul'da 2019 ve 2024 seçim sonuçları değerlendirildiğinde ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi yerel yönetimi elinde tutmayı başardığı görülmektedir. Bu durum üzerinde yerel yönetim performansından ziyade ulusal düzeyde siyasal ve ekonomik faktörlerin etkili olduğu söylenebilir. Siyasal katılım oranında yaşanan aşağı yönlü değişim ittifak siyasetinde meydana gelen değişiklikler ve seçmen motivasyonunu sağlayacak faktörlerin eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

6.2. 2019-2024 Ankara Mahalli İdareler Seçimleri Sonuçlarının Karşılaştırılması

2019 ve 2024 Ankara yerel seçimleri Türkiye'nin siyasal iklimindeki dönüşümleri gözlemlemek açısından İstanbul seçimleri kadar belirleyici olmasa da Ankara'nın Başkent olması açısından önemli bir yer tutmaktadır. 2019 seçimlerinden önce seçmen davranışını etkileyen temel faktörlere bakıldığında yerel ekonomik daralma ve sosyal belediyeçiliğe yönelik beklentiler ön plana çıkmıştır. 2024 seçimleri öncesinde ise ülke ekonomisinde ortaya çıkan olumsuzluklardan kaynaklı olarak ortaya çıkan yüksek enflasyon yaşam maliyetlerini artırmıştır. Bunun yanında 2019'dan itibaren beş yıllık belediyeçilik uygulamalarının seçmen tarafından başarılı bulunması 2024 seçimleri öncesin farklı bir sosyo-politik çerçeve oluşturmuştur.

2019 Ankara seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi adayı Mansur Yavaş 1.6 milyon oy ve % 50.93 oy oranı ile seçimi kazanmıştır. Seçim sonuçları değerlendirildiğinde seçime katılım oranının % 85.73 gibi yüksek bir oran olması ve ilk iki partinin almış oldukları oy oranlarının yüksekliği çok ciddi bir siyasi mobilizasyona işaret etmektedir. 2024 mahalli idare seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi 2 milyon oy ve % 60.43 oy oranı ile yine Ankara'da birinci parti olmuştur. AK Parti ise 1 milyon oy ve % 31.68 oy oranı ile ikinci sırada kalmıştır. Bu her iki sonuç çerçevesinde 2019'daki siyasal koşullar doğrultusunda ortaya çıkan geniş muhalefet mobilizasyonunun 2024 seçimlerinde devam ettiği net bir şekilde görülmektedir.

Tablo 9: 2019-2024 Mahalli İdareler Seçimi Ankara Seçim Sonucu Karşılaştırması¹¹

2019-2024 ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI SEÇİMİ KARŞILAŞTIRMA											
TOPLAM SANDIK SAYISI		KAYITLI SEÇMEN SAYISI		OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI		GEÇERLİ OY SAYISI		GEÇERSİZ OY SAYISI		SEÇİME KATILMA ORANI %	
2019	2024	2019	2024	2019	2024	2019	2024	2019	2024	2019	2024
12.180	13.253	3.922.163	4.304.874	3.362.641	3.417.581	3.263.648	3.308.097	98.993	109.484	85.73	79.39
PARTİ ADI					ALDIĞI OY SAYISI		OY ORANI				
					2019	2024	2019	2024			
1	Adalet ve Kalkınma Partisi				1.538.410	1.048.111	% 47.11	% 31.68	Cumhur İttifakı Toplam Oy		
2	İYİ Parti					29.984		% 0.90	-		
3	Memleket Partisi					5.380		% 0.16	-		
4	Anavatan Partisi					2.485		% 0.07	-		
5	Demokratik Sol Parti				9.706	1.718	% 0.29	% 0.05	-		
6	Yeniden Refah Partisi					103.719		% 3.13	-		
7	DEM Parti					26.500		% 0.80	-		
8	Türkiye Komünist Partisi				4.629	4.031	% 0.14	% 0.12	-		
9	Zafer Partisi					49.970		% 1.51	-		
10	TKH					946		% 0.03	-		
11	Yeniden Türkiye Partisi					3.419		% 0.14	-		
12	Cumhuriyet Halk Partisi				1.662.209	2.001.722	% 50.93	% 60.43	Millet İttifakı Toplam Oy -		
13	Hak-Par					3.523		% 0.12	-		
14	Ocak Partisi					519		% 0.01	-		
15	AB Partisi					980		% 0.02	-		
16	Millet Partisi					1.709		% 0.05	-		
17	Deva Partisi					5.033		% 0.15	-		
18	Saadet Partisi				34.182	14.799	% 1.04	% 0.44	-		
19	Vatan Partisi				6.238	2.062	% 0.20	% 0.06	-		
20	Bağımsız Türkiye Partisi				5.576	-	% 0.17	-			
21	Bağımsızlar				2.698	1.487	% 0.06	% 0.02	-		

11 Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan 2019-2024 yılı mahalli idareler seçim sonuçlarına göre oluşturulmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2019-2024 seçimleri oy sayıları açısından karşılaştırıldığında yaklaşık 400 bin oy artışı yaşandığı görülmektedir. Öte yandan AK Parti'nin oy oranına bakıldığında ise 2019'a göre 500 bin civarında bir oy düşüşü söz konusudur. Dolayısıyla her iki parti cephesinde seçmen davranışının bir değişim gösterdiği söylenebilir. Bu değişimin CHP'de % 10'luk bir artış söz konusu iken, AK Parti'de yaklaşık % 16'lık bir düşüş gerçekleşmiştir. 2019 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçiminde siyasal katılım oranı % 84.73 iken 2024 mahalli idareler seçiminde siyasal katılım % 79.39'a gerileme eğilimi göstermiştir. Siyasal katılım oranlarındaki bu gerileme kayıtlı seçmen sayısındaki 400 bin'lik artış ve CHP'nin bir önceki seçime göre oyunu artırması ile birlikte değerlendirilmelidir. Bu durum 2019 seçimlerindeki yüksek seçmen motivasyonunun çok belirgin bir şekilde 2024'te azaldığını göstermektedir. Ayrıca 2024 seçimlerinde bir önceki seçimde AK Parti'ye oy veren seçmenin alternatif partilere yöneldiği de söylenebilir.

2019 ve 2024 seçimleri değerlendirildiğinde; bu seçimde seçmen tercihleri şekillendiren ve siyasal motivasyonu artıran nedenler ekonomik faktörler, aday profilleri ve partilerin siyasal hayat içerisinde konumlandığı ideolojik pozisyon olarak ifade edilebilir. Ayrıca 2024'te CHP'nin Türkiye genelinde büyükşehirlerde güç kazanması, muhalefetin kentsel tabanının pekiştğini göstermektedir.

Ankara'da 2019 ve 2024 seçim sonuçları ekseninde ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi yerel yönetimi elinde tutmayı başardığı görülmektedir. Bu durum üzerinde yerel yönetim performansının yanında ulusal düzeyde olumsuz seyreden siyasal ve ekonomik faktörlerin etkili olduğu söylenebilir. Siyasal katılım oranında yaşanan aşağı yönlü değişim AK Parti'nin Ankara'da kendi seçmenin motivasyonunu sağlayacak faktörlerin eksikliğinden ve onları konsolide edememesinden kaynaklanmaktadır.

2024 seçimlerinde Ankara tablosu, Ankara'daki seçmen tercihlerinin yavaş yavaş ana muhalefet partisi CHP lehine değiştiğinin ve yerel yönetim performansının seçmen tarafından olumlu değerlendirildiğinin bir göstergesidir. Ankara'daki 2019-2024 seçimlerinde CHP'nin yerel düzeyde başarılı bir yönetim performansı göstermesi ulusal siyaset bağlamında genel seçimler için ciddi doneler vermektedir. Bu çerçevede Ankara'daki 2024 seçim sonucu sadece bir yerel yönetim devamlılığı üzerinden açıklanırsa değerlendirme eksik kalacaktır. Bu yerel değerlendirmelerden ziyade ulusal düzeyde siyasal bir yeniden konumlanmayı işaret etmektedir. 2019 ile 2024 yılları arası Ankara'da Mansur Yavaş'ın yerel yönetimde güç kazandığı ve performansının seçmen tercihleri üzerindeki kendisi açısından olumlu

etkisiyle öne çıktığı bir dönem olmuştur. Mansur Yavaş'ın 2019 seçimlerinde almış olduğu % 50,9'luk oy oranından 2024 seçimlerinde % 60,4'lük bir oy oranına ulaşması hem CHP'nin kurumsal kapasitenin hem de seçmen algısının dönüştüğünü göstermektedir. Bu dönüşümün derinlemesine anlaşılması için Ankara genelinde detaylı çalışmalar ve veri analizleri ile yapılacak nitel çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

6.3. 2019-2024 İzmir Mahalli İdareler Seçimleri Sonuçlarının Karşılaştırılması

2019 ve 2024 İzmir mahalli idare seçimleri Türk siyasal hayatındaki temel dönüşümleri gözlemlemek açısından İstanbul seçimleri kadar belirleyici bir seçim değildir. İzmir seçimlerinin iktidar partisi tarafından ciddi bir şekilde önemsenmesi şehrin ideolojik olarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin kalesi niteliğinde bir niteliğe sahip olması ile ilişkilidir. 2019 seçimlerinden önce seçmen davranışını etkileyen temel faktörlere bakıldığında belediyeçilik faaliyetleri seçmen tarafından yeterli görülmesi de geleneksel olarak destek verdikleri CHP'ye yönelik bir yoğunlaşmanın söz konusu olduğu söylenebilir. 2024 seçimleri öncesinde ise ülke ekonomisinde ortaya çıkan olumsuzluklardan kaynaklı olarak ortaya çıkan yüksek enflasyon yaşam maliyetlerini artırmış ve seçimlere bu koşullar içerisinde gidilmiştir.

Tablo 10: 2019-2024 Mahalli İdareler Seçimi İzmir Seçim Sonucu Karşılaştırması¹²

2019-2024 İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI SEÇİMİ KARŞILAŞTIRMA											
TOPLAM SANDIK SAYISI		KAYITLI SEÇMEN SAYISI		OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI		GEÇERLİ OY SAYISI		GEÇERSİZ OY SAYISI		SEÇİME KATILMA ORANI %	
2019	2024	2019	2024	2019	2024	2019	2024	2019	2024	2019	2024
10.161	10.697	3.250.780	3.459.970	2.740.742	2.734.105	2.667.297	2.638.524	73.445	95.581	84.31	79.02
PARTİ ADI				ALDIĞI OY SAYISI		OY ORANI					
				2019	2024	2019	2024				
1	Adalet ve Kalkınma Partisi			1.032.359	977.886	% 38.68	% 37.06	Cumhur İttifakı Toplam Oy			
2	İYİ Parti			-	96.116		% 3.64	-			
3	Memleket Partisi			-	8.988		% 0.34	-			
4	Anavatan Partisi			-	1.538		% 0.05	-			
5	Demokratik Sol Parti			20.509	2.625	% 0.76	% 0.10	-			
6	Yeniden Refah Partisi			-	24.396		% 0.92	-			
7	DEM Partisi			-	110.758		% 4.19	-			
8	Türkiye Komünist Partisi			8.061	9.422	% 0.30	% 0.35	-			
9	ABP			-	1.113		% 0.04	-			
10	Zafer Partisi			-	66.466		% 2.51	-			
11	HKP			-	1.587		% 0.07	-			
12	TKH			-	1.533		% 0.05	-			
13	Bağımsız Türkiye Partisi			3.956	7.174	% 0.14	% 0.29	-			
14	Cumhuriyet Halk Partisi			1.550.192	1.293.470	% 58.10	% 48.97	Millet İttifakı Toplam Oy			
15	EMEP			-	3.891		% 0.15	-			
16	Hak-Par			-	1.080		% 0.04	-			
17	AB Parti			-	1.110		% 0.04	-			
18	Demokrat Parti			11.209	9.241	% 0.42	% 0.35	-			
19	Deva Partisi			-	6.063		% 0.22	-			
20	Saadet Partisi			30.180	9.291	% 1.13	% 0.35	-			
21	Vatan Partisi			7.963	2.771	% 0.32	% 0.10	-			
22	Bağımsızlar			2.868	2.005	% 0.09	% 0.04	-			

2019 İzmir seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi adayı Tunç Soyer, 1.5 milyon oy ve % 58.10 oy oranı ile seçimi kazanmıştır. Seçim sonuçları değerlendirildiğinde seçime katılım oranının % 84.31 gibi yüksek bir oran olması ve ilk iki partinin almış oldukları oy oranlarının yüksekliği çok ciddi bir siyasi mobilizasyona işaret etmektedir. 2024 mahalli idare seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi 1.3 milyon oy ve % 48.97 oy oranı ile İzmir’de yine birinci parti olmuştur. AK Parti ise yaklaşık 1 milyon oy ve % 37.06 oy oranı ile ikinci sırada kalmıştır. Bu her iki sonuç çerçevesinde 2019’daki siyasal koşullar doğrultusunda ortaya çıkan geniş muhalefet mobilizasyonunun 2024 seçimlerinde devam ettiği net bir şekilde görülmektedir.

12 Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan 2019-2024 yılı mahalli idareler seçim sonuçlarına göre oluşturulmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2019-2024 seçimleri oy sayıları açısından karşılaştırıldığında yaklaşık 200 bin oy düşüşü yaşandığı görülmektedir. AK Parti'nin oy oranına bakıldığında ise 2019'a göre 50 bin civarında bir oy düşüşü söz konusu olduğu söylenebilir. Dolayısıyla her iki parti cephesinde seçmen davranışının bir değişim gösterdiği söylenebilir. Bu değişimin CHP'de % 10'luk bir düşüş söz konusu iken, AK Parti'de yaklaşık % 1'lik bir düşüş gerçekleşmiştir. 2019 İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçiminde siyasal katılım oranı % 84.31 iken 2024 mahalli idareler seçiminde siyasal katılım % 79.02'a gerileme eğilimi göstermiştir. Siyasal katılım oranlarındaki bu gerileme kayıtlı seçmen sayısındaki 200 bin'lik artış göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Bu durum 2019 seçimlerindeki seçmen motivasyonunun 2024 İzmir seçiminde çok belirgin bir şekilde azaldığını göstermektedir. Ayrıca 2024 seçimlerinde bir önceki seçimde CHP'ye oy veren seçmenin ya alternatif partilere yöneldiği ya da sandığa gitmediği şeklinde bir değerlendirme yapmak yanlış olmayacaktır.

İzmir'de 2019 ve 2024 seçim sonuçları değerlendirildiğinde ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisinin yerel yönetimi elinde tutmayı başardığı görülmektedir. Bu durum geleneksel olarak CHP'yi destekleyen seçmen kitlesinin belediyeçilik hizmetlerindeki sıkıntılar ve aday değişikliğine rağmen yine ideolojik olarak tercih yaparak CHP'nin yanında konumlandığını göstermektedir. Öte yandan siyasal katılım oranında yaşanan aşağı yönlü değişim CHP'nin İzmir'de kendi seçmeninin motivasyonunu sağlayamaması ve onları konsolide edememesinden kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak İzmir'de 2019'dan 2024'e geçiş, üç temel dinamikle açıklanabilir: birincisi CHP'nin oylarında belirgin bir gerileme yaşanmasıyla büyükşehir düzeyindeki geleneksel ideolojik üstünlüğünün nispeten zayıflaması; ikincisi seçmen katılımının düşmesiyle siyasal mobilizasyonun zayıflaması; üçüncüsü ise üçüncü partilerin güç kazanmasıyla daha parçalı bir siyasal yapının ortaya çıkmasıdır. Bu üç unsur birlikte değerlendirildiğinde İzmir'in siyasal profilinin artık daha karmaşık, daha çok aktörlü ve daha öngörülemez bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bu nedenle gelecekteki akademik çalışmaların ilçe düzeyinde daha ayrıntılı veri analizi yapması, oy kaymalarının sosyo-demografik temellerini incelemesi ve seçmen davranışındaki bu dönüşümün siyasi partiler tarafından nasıl karşılanacağını araştırması önem taşımaktadır.

SONUÇ

Çalışmamız 2019 ve 2024 yılları mahalli idareler seçimleri üzerinden İstanbul, Ankara ve İzmir örneklemini temel alarak söz konusu illerdeki

büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçlarının Türk siyasal hayatına yansımalarını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu yansımaları değerlendirirken yaptığımız analizlere göre mahalli idare seçimlerinin siyasal hayat içerisinde ikinci düzey etkisi olan seçimler olmaktan ziyade özellikle İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerdeki seçim sonuçlarının ulusal düzeyde etkilerinin olacağı düşünülmektedir.

2019 mahalli idare seçimleri sonuçları bakımından 2000’li yıllar açısından Türk siyasal hayatında çok önemli değişimleri ortaya çıkaran bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Özellikle çok uzun bir süre boyunca Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) yönetiminde bulunan İstanbul ve Ankara şehirlerinde Büyükşehir Belediye Başkanlığının el değiştirerek ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi’ne (CHP) geçmiş olması Türk siyasal hayatında ulusal düzeyde etkiler doğurabilecek bir niteliğe haizdir.

Özellikle 2019 Mart İstanbul seçiminin Yüksek seçim Kurulu tarafından iptal edilmesi aynı yılın haziran ayında yapılan yenilme seçimlerini seçmenin demokratik meşruiyet tartışması üzerinden okumasına yol açmış ve iptal edilen seçimlere göre CHP üzerinde daha fazla konsolide olmasına yol açmıştır. Seçim sonucuna göre çok uzun bir süre boyunca AK Parti’li başkanlar tarafından yönetilen İstanbul’da bir yerel yönetim değişikliği söz konusu olmuştur. Haziran 2019 İstanbul mahalli idareler seçim sonuçlarının, daha sonra yapılacak olan gerek yerel seçimlerde gerekse –İstanbul’un Türkiye’nin bir minyatürü olduğu düşüncesinden hareketle-genel seçimlerde bir referans noktası olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sonuçları 2000’li yıllarda Türk Siyasal hayatı çerçevesinde çok önemli bir kırılma noktası olarak ifade edilebilir.

2019 Ankara Mahalli idare seçimlerinde ise yine bir yönetim değişikliği söz konusu olmuş yine uzun yıllar boyunca AK Parti tarafından yönetilen büyükşehir belediyesi CHP’ye geçmiştir. Ankara’nın başkent olması nedeniyle; yönetim, kentsel politikalar çerçevesinde değil siyasal iktidarın temsil gücünü göstermesi ve toplumun siyasal algısı açısından da seçim çok önemli bir gösterge olarak görülmüştür. Bu nedenle 2019 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sonucu bir mahalli idareler seçim yarışından ziyade siyasal hayatı etkileyecek bir sonuç olarak görülmüştür. 2019 İzmir mahalli idare seçimleri ise -İstanbul ve Ankara’dan sonra- yalnızca yerel siyaset açısından değil, ittifak siyaseti açısından ana muhalefetin başarısını yansıtmaktadır. YSK tarafından açıklanan seçim sonuçlarına göre Cumhuriyet Halk Partisi lehine net bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar geleneksel olarak sol ideolojik bir tercihe sahip olan seçmen kitlesi üzerinden değerlendirildiğinde önceki dönemlerde yapılan seçimlerden çok farklı bir sonuç ortaya çıkmadığı söylenebilir.

2024 mahalli idare seçimleri İktidar partisi olan AK Parti açısından İstanbul, Ankara ve İzmir’de farklı bir sonuç ortaya çıkarmamıştır. Seçim sonuçlarına bakıldığında seçmen kitlesinin yine iki parti ekseninde polarize olduğu görülse de, üç şehrin tamamında CHP adaylarının yarısı kazandığı görülmüştür. 2024 İstanbul ve Ankara mahalli idareler seçimleri Türkiye’de yerel düzeyde yapılan siyasal faaliyetler değerlendirildiğinde farklı nitelikte seçimler olduğu söylenebilir. Bu durumun hem seçmen davranışlarını etkileme stratejileri hem de ittifak çalışmalarından kaynaklı olarak ortaya çıkmıştır. 2024 İstanbul mahalli idareler seçim sonuçlarının, daha sonra yapılacak olan gerek yerel seçimlerde gerekse –İstanbul’un Türkiye’nin bir minyatürü olduğu düşüncesinden hareketle- genel seçimlerde bir referans noktası olabileceği düşünülmektedir. Ankara’nın başkent olduğu düşünüldüğünde sembolik düzeyde de olsa Türk siyasal hayatı açısından önem taşıdığı bilinmektedir. İzmir’deki geleneksel seçmen tercihlerinde 2024 seçimleri ekseninde bir değişim yaşanmadığı görülmüştür.

2019 ve 2024 seçimlerini siyasal katılım ve seçimin demokratik niteliklere uygunluğu açısından değerlendirdiğimizde; katılım oranlarının yüksek ve demokratik meşruiyet açısından yeterli seçimler olduğu görülmüştür. İstanbul, Ankara ve İzmir’de katılım oranlarının en düşük ortalama % 80 civarında gerçekleşmesi bu durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Sandıklar açıldığında geçersiz oy sayılarının yüksek çıkması ise seçmenlerin demokratik usuller konusunda ya yeterli düzeyde bilgilendirilmediği ya da oy kullanırken özensiz ve bilinçsiz davrandığı şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak Türk siyasal hayatında mahalli idare seçimleri demokrasi, temsil ve siyasi katılım açısından önemli bir unsur olarak değerlendirilmelidir. Özellikle İstanbul ve Ankara seçimleri ulusal siyaseti etkileme potansiyeli bakımından diğer şehirlerde yapılan yerel seçimlerin önüne geçmektedir.

2024 seçimleri öncesinde ülke ekonomisinde ortaya çıkan olumsuzluklardan kaynaklı olarak ortaya çıkan yüksek enflasyon yaşam maliyetlerini artırmıştır. Bu bağlamda ekonominin siyaset üzerinde belirleyici olduğuna ilişkin Marksist önermeye uygun bir seçim sonucunun ortaya çıktığı görülmüştür. İstanbul ve Ankara örneklerinin iktidar ile ana muhalefet arasındaki rekabetin nasıl yeniden şekillendiğini analiz etmek açısından önemli bir çerçeve sunduğu söylenebilir.

İstanbul’un Türkiye’deki seçmen dağılımının minyatür bir yansıması ve Ankara’nın ise başkent olarak sembolik bir öneminin olması, her iki şehri iktidar ve muhalefet partileri açısından önemli kılmış ve ciddi bir rekabet alanı olarak görülmüştür.

Kaynakça

- Akbulut, Y. (2002). *Yerel Yönetimlerde Seçim Sistemleri*. Gazi Kitabevi.
- Akcagündüz, E. (2021). Yerel Yönetimlerde Seçim Sistemlerinin Demokratik Temsil Üzerine Etkisi: İstanbul Adalar ve Sultanbeyli Belediye Meclisleri Üzerine İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39(3), 342-358. <https://doi.org/10.17065/huniibf.829616>
- Alkan, M. Ö. (2006). Türkiye’de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri. *Anayasa Yargısı*, 22(1), 133-165.
- Altınel, G. ve Özmen, A. (2024). Belediye Meclis Üyelerinin Seçimi ve Nitelikleri Hakkında Belediye Başkanlarının Düşünceleri: Eskişehir Örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 33(2), 1-32.
- Arslaner, Y. D. D. H., ve Yavan, A. G. S. (2016). 6360 Sayılı Kanunun Getirmiş Olduğu Yerel Kamusal Hizmet Sunum Farklılıkları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(Özel Sayı), 277-290. <https://doi.org/10.18037/ausbd.417476>
- Avaner, T. (2009). Prof. Dr. Hikmet Sami Türk ile Röportaj: “Hukuk ve Siyaset Temelinde Yerel Seçimler: Yerel Seçim Sistemi ve Mart 2009 Seçimleri Üzerine Değerlendirmeler”. *Memleket Siyaset Yönetim*, 4(9), 33-54.
- Beetham, D. (1991). *The Legitimation Of Power*. PalgraveMacmillan.
- Buchanan, A. (2002). Political Legitimacy And Democracy. *Ethics*, 112(4), 689-719. <https://doi.org/10.1086/340313> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Christensen, H. S., Huttunen, J., Malmberg, F. G. ve Silagadze, N. (2023). Unequal Inequalities? How Participatory Inequalities Affect Democratic Legitimacy. *European Political Science Review*, 15(1), 19-38. doi:10.1017/S1755773922000479
- Christiano, T. (2008). *The Constitution Of Equality: Democratic Authority And Its Limits*. Oxford University Press.
- Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyonu. (1963). Belediye Seçimlerinde Nispi Temsil Sistemine İlişkin Komisyon Raporu. <https://katalog.tbmm.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Çolak, Ç. D. (2020). Seçim İttifakı Sisteminin 2018 Milletvekili Genel Seçimine Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(2), 719-742. <https://doi.org/10.17153/oguiibf.532102>
- Çukurçayır, M. A. (2000). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Yargı Yayınları.
- Çukurçayır, M. A., ve Gökçe, G. (2002). Yerel Siyaset ve Katılma Davranışı: Konya’da Katılım Eğilimleri. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 126-146.
- Dahl, R. A. (1971). *Polyarchy: Participation And Opposition*. Yale University Press.
- Dahl, R. A. (1998). *On Democracy*. Yale University Press.

- Dalton, R. J. (2007). *Democratic Challenges, Democratic Choices*. Oxford University Press.
- Demir, B. M., ve Özdemir, E. (2024). Siyasal Katılma, Oy Verme Davranışı ve Liderlik: Oy Verme ve Liderlik Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 493-506. <https://doi.org/10.17336/igusbd.1239134>
- Doğanay, T. C. (2025). Demokrasi Kültürüne Etkisi Bağlamında Siyasal Katılım ve Teorik Açılımlar. *Journal of Academic Value Studies*, 1(1), 34–47. doi:10.29228/javs.80267
- Duran, H. (2005). Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı - Kütahya Örneği, *DPÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 13, 131–152. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55341> (Erişim Tarihi: 28.11.2025)
- Easton, D. (1965). *A Systems Analysis of Political Life*. Wiley.
- Estlund, D. (2008). *Democratic Authority*. Princeton University Press.
- Franklin, M. N. (2002). The Dynamics Of Electoral Participation. In L. LeDuc, R. G. Niemi, ve P. Norris (Eds.), *Comparing democracies 2: Elections and voting in global perspective* (pp. 148–168). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Gönenç, L. (2001). Meşruiyet Kavramı ve Anayasaların Meşruiyet Problemi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 50, (1), 131-152. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000606.
- Gözler, K. (2021). *Anayasa Hukuku* (3. baskı). Ekin Yayınevi.
- Habermas, J. (1975). *Legitimation Crisis*. Beacon Press.
- Habermas, J. (1996). *Between Facts And Norms*. MIT Press.
- Hakyemez, Y. Ş. (2007). Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar. *Anayasa Yargısı*, 24, 15–32.
- Kalaycıoğlu, E. (2000). “Türkiye’de Politik Rejimin Evrimi ve Yasama Sistemi”, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme* içinde Der: E. Kalaycıoğlu, A. Sarıbay. 278-296 Alfa Yayınları.
- Kalaycıoğlu, E. (2007). *Turkish Democracy Today*. I.B. Tauris.
- Karakoç, R. (2018). Siyasal Katılma Düzey ve Biçimleri Üzerine Bir İnceleme. *Sciences Studies Journal (SSS Journal)*. 4(24), 5052–5058. DOI:10.26449/sssj.973.
- Kapani, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş*. Bilgi Yayınları.
- Lijphart, A. (1997). Unequal Participation: Democracy’s Unresolved Dilemma Presidential Address, American Political Science Association, 1996. *American Political Science Review*. 1997;91(1):1-14. doi:10.2307/2952255
- Lijphart, A. (2020). *Demokrasi Modelleri*. Sentez Yayınları.
- Lipset, S. M. (1959). *Political Man*. Doubleday.

- Ormanoğlu, H. D. (2020). Türkiye’de Seçim Barajı Uygulamasının Temsilde Adalet İlkesine Etkisi. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(2), 387-410.
- Özbudun, E. (2015). *Türk Anayasa Hukuku*. Yetkin Yayınları.
- Pickel G. ve Pickel S. (2024) Empirical Legitimacy As Core Of Comparative-Democracy Research. *Frontiers in Political Science*. 5, Article 1176508. doi:10.3389/fpos.2023.1176508
- Przeworski, A. (2010). *Democracy and The Limits of Self-Government*. Cambridge.
- Pye, L. W. ve Verba, S. (1965). *Political Culture and Development*. Princeton.
- Rawls, J. (2005). *Political Liberalism*. Columbia University Press.
- Rawls, J. (2017). *Bir Adalet Teorisi*. İş Bankası.
- Raz, J. (1986). *The Morality of Freedom*. Oxford.
- Resmi Gazete (1983). 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu. Resmî Gazete, 18076 (13 Haziran 1983). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2839.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Resmi Gazete (1984). 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun. Resmî Gazete, 18335 (18 Ocak 1984). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2972.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Resmi Gazete (2012). 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması Hakkında Kanun. Resmî Gazete, 28489 (6 Aralık 2012). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Rokkan, S. (2019). *Yurttaşlar, Seçimler, Partiler*. Sentez.
- Sarıbay, A. Y. (2000). *Siyasal Sosyoloji*. Alfa.
- Sartori, G. (1997). *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği*. Yetkin.
- Sayarı, S. ve Dikici Bilgin, H. (2015). *Karşılaştırmalı Siyaset*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Schumpeter, J. A. (2006). *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*. Kaynak Yayınları.
- Simmons, A. J. (2001). *Justification and Legitimacy*. Cambridge.
- Scharpf, F. W. (1999). *Governing in Europe*. Oxford.
- TBMM. (1984). 2972 sayılı Kanun görüşmeleri: TBMM Tutanak Dergisi. Retrieved from <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Tuncer, E. (2006). Türkiye’de Seçim Uygulamaları Sorunları Işığında Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği. *Anayasa Yargısı*, 22(1), 167-182
- Turan, I. (2000). *Türkiye’de Siyasal Kültürün Oluşumu*. Alfa.

- Türk, H. S. (2006). Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih. *Anayasa Yargısı*. 22(1), 75-113.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). Resmî Gazete, 17863 Mükerrer (9 Kasım 1982). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve Toplum*. Yarın Yayınları.
- YSK. Seçim Sonuçları-2019. <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>. Erişim Tarihi: 10.11.2025
- YSK. Seçim Sonuçları-2024. <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>. Erişim Tarihi: 12.11.2025

